

ÅRSMELDING

fra

Kredittilsynet

for året 1987

INNHOILDSFORTEGNELSE

	Side
KREDITTILSYNETS MÅL OG OPPGAVER	5
1	7
1.1	7
1.2	7
1.3	8
1.4	8
1.5	8
2	12
3	15
3.1	15
3.1.1	15
3.1.2	16
3.1.3	16
3.1.4	16
3.1.5	17
3.1.6	17
3.1.7	17
3.1.8	17
3.1.9	18
3.2	20
3.2.1	21
3.2.2	23
3.2.3	23
3.2.4	24
3.3	24

		Side
3.4	Tilsyn	25
3.5	Klagesaker	26
4	FORSIKRINGSSSELSKAPER	27
4.1	Livsforsikring, norske selskaper	27
4.1.1	Selskaper som har tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet.	27
4.1.2	Beregningsgrunnlag, forsikringsformer og forsikringsvilkår m.v.	27
4.1.3	Overskuddsanvendelse i livsforsikring i 1987	29
4.1.4	Regnskapsgjennomgåelse	30
4.1.5	Livsforsikringsselskapenes plasseringer	30
4.1.6	Tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet i Norge for utenlandske selskaper	31
4.2	Skadeforsikring, norske og utenlandske selskaper	31
4.2.1	Selskaper under tilsyn	31
4.2.2	Nye selskaper (konsesjoner)	32
4.2.3	Opphør og sammenslutninger av selskaper	33
4.2.4	Solvensprosjekt i skadeforsikring	33
4.3	Pensjonskasser og fond	34
4.4	Viktige enkeltsaker	35
4.5	Forskriftsarbeid	38

		Side
5	FINANSIERINGSSELSKAPER	39
5.1	Konsesjonsbehandling	39
5.2	Virksomheten i utlandet	40
5.3	Tilsyn	41
5.4	Rene leasingselskaper	43
5.5	Ansvarlig kapital	43
5.6	Nye avdelingskontorer	44
5.7	Utenlandske finansieringsselskapers representasjonskontorer i Norge	45
6	VERDIPAPIRHANDEL	46
6.1	Erfaringer med lov om verdipapirhandel	46
6.2	Aktiviteten på verdipapirmarkedet	46
6.3	Rammebetingelser for fondsmeglerforetak	46
6.4	Enkeltsaker	47
6.5	Emisjoner	48
6.6	Verdipapirsentralen	49
6.7	Samarbeid vedrørende verdipapirhandel	49
7	AKSJEFOND	50
7.1	Generelt	50
7.2	Nye aksjefond	50
8	EIENDOMSMEGLING	53
8.1	Generelt	53
8.2	Utstedelse av eiendomsmeglerbevillinger	53
8.3	Behandling av forespørsler og klager	53
8.4	Tilsyn med de statsautoriserte eiendomsmeglere og med advokatenes eiendomsmegling	54
8.5	Endring av provisjonssatsene for eiendomsmegling	54
8.6	Forslag om forhøyelse av beløpet for	55

	Side
	eiendomsmeglernes sikkerhetsstillelse
8.7	Opsjonshandel med fast eiendom 56
8.8	Kredittilsynets høringsuttalelse til utkast til ny lov om eiendomsmegling 57
9	LÅNEFORMIDLERE 60
10	REGNSKAP OG STATISTIKK 62
10.1	Generelt om kredittmarkedsstatistikken 62
10.2	Bankstatistikken 62
10.3	Statistikk over finansieringsselskapene 62
10.4	Regnskapsforskrifter 62
10.5	Revisjon 63
11	NY LOVGIVNING 64
11.1	Lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner 64
11.2	Lov om forsikringsvirksomhet 66
11.3	Endringer i kredittilsynsloven 68
11.4	Lov om verdipapirbørs 68
12	NYE OPPGAVER TIL KREDITTLILSYNET 69
12.1	Regnskaps- og revisjonslovgivning 69
12.2	Inkassovirksomhet 69

KREDITTILSYNETS MÅL OG OPPGAVER.

Kredittilsynet skal etter tilsynsloven av 7. desember 1956 nr. 1 se til at finansinstitusjonene virker på en hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser og i samsvar med den hensikt som ligger til grunn for deres opprettelse, deres formål og vedtekter. Verdipapirhandelloven av 14. juni 1985 nr. 61 pålegger oss verdipapirkontroll å føre tilsyn med fonds- og meglerforetaks virksomhet og med verdipapirmarkedet slik det er regulert i loven. Vi er dessuten tilsynsmyndighet etter eiendoms- og meglingsloven.

Fra og med 1988 er vi tillagt oppgaver etter den generelle regnskaps- og revisjonslovgivningen, og vi forbereder oss på å overta tilsynet med inkassovirksomheten.

Kredittilsynet er en ung organisasjon. Vi ble etablert våren 1986 ved sammenslutning av Bankinspeksjonen og Forsikringsrådet. Ulike tradisjoner fra de to tidligere etater møtes, og mange av medarbeiderne er nye etter sammenslutningen. Vi strever med både form og innhold.

Det nye pengesamfunnet er i rask utvikling, både internasjonalt og her hjemme. Tilsynsmyndighetenes oppgaver, effektivitet og organisering vies stor oppmerksomhet i mange land. Kredittilsynets tilblivelse kan sees på som et tidlig utslag av en internasjonal utvikling. Den samme utvikling skjer parallelt i mange land, og de finansielle tjenester internasjonaliseres.

1987 var for Kredittilsynet et utfordringsår. I store deler av året var oppmerksomheten rettet mot verdipapirmarkedet i rask utvikling og vekst. Oktoberfallet på aksjemarkedet ga andre utfordringer enn de som preget vekst- og utviklingsperioden. Virkningene av fallet på finansinstitusjonene ble en periode viet mye tid og arbeidskraft. Samarbeidet med institusjonene under tilsyn var i denne fasen meget tilfredsstillende. Mot slutten av året ble det klart at bankenes tap på ordinære engasjementer kunne vise seg å være betydelige, og innsatsen vår ble dreid mot dette problemområdet. Også i denne fasen var samarbeidet med tilsynsenhetene meget godt. Året var med andre ord preget av at oppgavene skiftet dramatisk og raskt.

Kredittilsynets mål kan kort uttrykt være at enheter og markeder i det finansielle system skal virke på en hensiktsmessig og betryggende måte. Med enheter og markeder menes banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, eiendoms- og fondsmeglerforetak herunder fondsavdelinger, samt verdipapirmarkedet. Våre virkemidler er tilsyn, forvaltning og rådgivning. Rådgivning driver vi såvel overfor andre myndigheter som overfor enhetene under tilsyn.

Tradisjonelt driver tilsynet med kontroll av enhetenes soliditet. Primæroppgaven vår er fortsatt å se til at banker, finansieringsforetak og forsikringsselskaper m.v. er så solide at visse typer fordringer på disse er sikre. I takt med internasjonaliseringen av markedene for de finansielle tjenester - herunder forsikrings- og tjenesteter - foregår det et samarbeide mellom myndigheter i mange land om utvikling av felles standarder og systemer for behandling

av soliditeten i enhetene under tilsyn. Denne utvikling stiller store krav til vår evne til å følge med i det som foregår internasjonalt, såvel på markedssiden som på myndighetssiden.

Det finansielle system er avhengig av tillit hos myndigheter, brukere og allmennheten for å fungere effektivt. Tilliten til institusjoner og markeder under vårt tilsyn er for tiden utsatt for store påkjenninger. Kredittilsynet har en viktig oppgave i å medvirke til at tilliten med rette blir bedre. I den utstrekning ikke særlige behov for fortrolighet foreligger er Kredittilsynets strategi åpenhet. Bare ved at myndigheter, media og publikum med rette stoler på at den informasjon vi og enhetene gir er korrekt og fullstendig, kan tillit gjenvinnes til enhetene og markedene under tilsyn.

Organisering og ledelse av enhetene under tilsyn har tiltrukket seg mer oppmerksomhet etter hvert. Kredittilsynets styre har pekt på behovet for at vi i tilsynsarbeidet også har de såkalte "mismanagementsproblemer" for øyet. En nylig offentliggjort rapport om amerikanske bankmiserer etter 1979, tyder på at mangler ved organisering og ledelse - "poor management" - er et viktig trekk ved de enheter som ikke klarer seg. Vårt arbeid i 1987 tyder på at vi i fremtiden bør vie større oppmerksomhet til ledelse, organisering og styring. Kredittilsynets kompetanse på disse fagområder må utvikles videre.

Kredittilsynet må for å nå sine mål utvikle seg til en moderne, effektiv og kompetent organisasjon som er i stand til å løse de oppgaver den til en hver tid står overfor.

Svein Aasmundstad
Kredittilsynsdirektør

1. GENERELT OM TILSYNET

1.1 Virksomheten 1987

Den løpende kontroll med de institusjoner inspeksjonen har tilsyn med blir utført ved stedlige ettersyn, ved gjennomgåelse av innsendte oppgaver, gjennom utbedte redegjørelser og ved innkalling til høringer i tilsynets lokaler. Tilsynet omfatter også institusjonenes virksomhet i utlandet. Kredittilsynet har lagt særlig vekt på gjennomgørelser av næringslivsengasjementer i utsatte bransjer, foruten styringssystemene og den interne kontrollen i de enkelte institusjoner. Etter aksjekursfallet i oktober er det gjennomført omfattende undersøkelser for å kartlegge virkningene for de enkelte institusjoner og for å få oversikt over finansinstitusjonenes stilling samlet sett.

Kredittilsynet har utført utredningsoppgaver på et betydelig antall saksfelter. Arbeidet med ny lovgivning, jf. kap. 11, har lagt beslag på en betydelig del av utredningskapasiteten. Videre har en forberedt for departementet eller selv avgjort et stort antall enkeltsaker vedrørende blant annet forvaltningsvedtak, lovtolkninger og klager fra publikum.

Tilsynet er representert i en arbeidsgruppe for bankspørsmål i OECD. Tilsynet er også representert i forsikringskomitéen i OECD. En rekke spørsmål har vært drøftet med tilsynsmyndighetene i de øvrige nordiske land.

1.2 Styrets arbeid

Kredittilsynet ledes av et styre på fem medlemmer oppnevnt av Kongen for en periode av fire år.

Ved kgl.res. 13. desember 1985 ble følgende personer oppnevnt som medlemmer av styret for Kredittilsynet gjeldende fra ikrafttreden for Kredittilsynsloven:

Prof.dr.juris Erling Selvig, leder
Prof.dr.med Gudmund Harlem, nestleder
Visesentralbanksjef Kjell Storvik, styremedlem
Avdelingsdirektør Kristin Moe, styremedlem
Prof. Arne Kinserdal, styremedlem

To medlemmer valgt av og blant de ansatte supplerer styret ved behandlingen av de administrative sakene. De ansattes representanter i styret for 1987 var Kjell Arne Aasgaarden og Anders N. Kvam.

I løpet av 1987 er det avholdt 17 styremøter i Kredittilsynet. Styret har behandlet 177 saker.

I motsetning til 1986 har hovedtyngden av de saker styret har hatt til behandling i 1987 vært fagsaker. Alle saker av prinsipiell karakter har vært lagt fram for styret. Styret har behandlet en rekke forslag til forskrifter og andre retningslinjer.

Det har videre drøftet Kredittilsynets tilsynsfilosofi og andre generelle spørsmål. En stor del av enkeltsakene styret har behandlet har vært større innsidesaker og saker vedrørende verdipapirmarkedet generelt.

1.3 Organisasjonelle forhold

Kredittilsynet har i perioden vært ledet av styrets formann inn-til 1. juni 1987 da Kredittilsynsdirektøren tiltrådte sin stilling.

Stillingsrammen har vært uforandret gjennom året og utgjør fortsatt 87 organiserte stillinger. Etatens organisasjon er beholdt uendret med 4 avdelinger, Tilsynsavdeling, Utrekningsavdeling, Verdipapir- og meglervdeling og Administrasjonsavdeling.

I rapportperioden ble det påbegynt et omfattende arbeide med sikte på innføring av EDB og parallelt med dette ble det startet et prosjekt i organisasjonsutvikling. Statskonsult har vært engasjert både i etatens organisasjonsutvikling og i planleggingen av EDB-innføringen. For oppgaveløsningen innen EDB har det også vært nytt et eksternt ekspertise.

I første halvår hadde etaten en rekke ledige stillinger. Nær samtlige av disse ble imidlertid besatt i løpet av ettersommeren. Dette ledet til større behov for kontorplass som ble løst ved leie av tilleggsarealer i nabobygget. For permanent løsning av problemet med tilstrekkelig kontorareal har etaten fått tilsagn om leie av ytterligere lokaler i nåværende kontorbygg fra medio 1989.

1.4 Regnskapet for 1987

Kredittilsynets samlede utgifter i 1987 beløp seg til kr. 28.703.000.-. Av dette utgjorde lønninger, trygder og pensjon kr 18.763.000.-. I forhold til bevilget beløp utgjorde dette en overskridelse på kr. 777.000.-. Overskridelsen skyldes særlig et utvidet behov for bruk av eksternt konsulentbistand og innleid vikarhjelp.

1.5 Dekning av etatens utgifter (utlikningen)

Kredittilsynets utgifter skal i henhold til lov om Tilsynet med kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper, verdipapirhandel m. v., § 9 dekkes av de institusjoner etaten har tilsyn med ved begynnelsen av budsjettåret. Utgiftene fordeles (utliknes) på de ulike grupper av institusjoner etter omfanget av tilsynsarbeidet. Innen gruppene låneformidlere, forvaltningsselskap for aksjefond, fondsmeglere og eiendomsmevlere skal den nærmere fordelingen skje etter regler som fastsettes av Finansdepartementet. Innen de øvrige tilsynsgruppene skal fordelingen beregnes etter størrelsen av forvaltningskapitalen. Finansdepartementet fastsetter et maksimums- og minimumsbeløp for disse gruppene.

For utlikningen 1987 fastsatte departementet, i henhold til tidligere års praksis at provisjonsinntektene skulle legges til grunn ved den innbyrdes fordeling innen gruppene forsikringsselskaper, finansmeglere, fondsmeglere og eiendomsmeglere (herunder advokater som utøver eiendomsmegling). Etter departementets bestemmelse ble det ikke foretatt utlikning på advokater som utøver eiendomsmegling med provisjonsinntekter under kr. 100.000. Innen de øvrige tilsynsgruppene ble forvaltningskapitalens størrelse lagt til grunn ved fordelingen.

Tilsynsutgiftene vedrørende pensjonskasser og fond har vært dekket av statskassen innenfor Forsikringsrådets regnskap. Etter Ot.prp. nr. 49 (1984-85) ble denne ordningen opphevet fra og med 1986. Gruppen ble fra da av pålagt å betale tilsynsutgiftene. I utlikningen for 1987 ble bare de pensjonskasser og fond som hadde forvaltningskapital på 1 million eller mer tatt med.

Årsregnskapet for 1985 ble dessuten lagt til grunn for utlikningen på denne gruppen.

Utligningen er i år foretatt ved hjelp av EDB. Presentasjonsformen er derfor noe forskjellig fra tidligere år.

For 1987 ble utlikningsbeløpet fastsatt til kr. 24.821.000.-. Utlikningsbeløpet ble fordelt slik på de 21 tilsynsgruppene, omfattende 1.134 tilsynsenheter.

Tilsynsgruppe	Antall enheter pr.1.1.87	Utliknet beløp 1000 kr.	Pst.av tot.
utl.			
10. FORSIKRING			
11. Livsforsikring	12	3.100	12,49
12. Skadeforsikring	121	4.800	19.34
13. Sjøtrygdelay	20	20	0.08
20. BANKER			
21. Forretningsbanker	29	5.300	21.35
22. Sparebanker	192	5.200	20.95
30. FINANSIERINGSSLSKAP			
31. Obl.utstedende foretak	15	1.090	4.39
32. Finansieringsselskaper	58	1.300	5.24
33. Leasingselskaper	8	50	0.20
34. Selskaper som har disp. fra finansieringsvirksomhetsloven	6	15	0.06
40. MEGLERGRUPPER			
41. Fonds- og aksjemeglere	49	1.240	5.00
42. Finansmeglere	59	190	0.77
43. Eiendomsmeulingsforetak	292	797	3.21
44. Advokater	66	66	0.27
50. PENSJONSKASSE OG FOND			
51. Pensjonsfond	50	50.250	0.20
52. Understøttelses- og hjelpefond	11	11.250	0.05
53. Pensjonskasser	89	770	3.10
54. Fylkeskommunale- og kommunale pensjonsordninger	44	570	2.30
60. ANDRE			
61. Forvaltningsselskaper for aksjefond	9	110	0.44
62. Boligbyggelag	2	6	0.02
63. Den norske Industribank A/S	1	90	0.36
64. Verdipapirsentralen I/S	1	45.5	0.18
SUM	<u>1.134</u>	<u>24.821</u>	<u>100</u>

Differansen mellom budsjetterte utgifter 1987 og utlignet beløp kr. 2.817.000.- skyldes innsparinger gjennom budsjettåret 1986.

Minimums- og maksimumsbeløpene er fastsatt slik:

Tilsynsgruppe	Maks.beløp kr.	Min.beløp kr.
10. FORSIKRING		
11. Livsforsikring	750.000	1.000
12. Skadeforsikring	750.000	1.000
13. Sjøtrygdslag	2.500	1.000
20. BANKER		
21. Forretningsbanker	1.000.000	10.000
22. Sparebanker	1.000.000	10.000
30. FINANSIERINGSSELSKAP		
31. Obl.utstedende foretak	1.000.000	10.000
32. Finansieringsselskaper	1.000.000	7.500
33. Leasingsselskaper	250.000	2.500
34. Selskaper som har disp. fra finansieringsvirksomhetsloven	10.000	1.000
40. MEGLERGRUPPER		
41. Fonds- og aksjemeglere	250.000	2.500
42. Finansmeglere	250.000	2.500
43. Eiendomsmeulingsforetak	250.000	2.500
44. Advokater	2.500	1.000
50. PENSJONSKASSE OG FOND		
51. Pensjonsfond	2.500	1.000
52. Understøttelses- og hjelpefond	2.500	1.000
53. Pensjonskasser	250.000	1.000
54. Fylkeskommunale- og kommunale pensjonsordninger	250.000	1.000
60. ANDRE		
61. Forvaltningsselskaper for aksjefond	50.000	2.500

2. GENERELLE RETNINGSLINJER FOR KREDITTILSYNETS ARBEID

Et sentralt mål for tilsynets arbeid er å overvåke institusjonenes soliditet. Sentrale elementer i dette arbeidet er regnskaps- og statistikkforskriftene som Kredittilsynet gir med hjemmel i tilsynsloven § 4. Godt utformet og til enhver tid oppdaterte forskrifter er en forutsetning for et effektivt tilsynsarbeide. Det har vært arbeidet med revisjon av regnskaps- og statistikkforskriftene for de fleste institusjoner under tilsyn. På bank-siden er dette arbeidet kommet godt i gang i forbindelse med overgang til ny bankstatistikk. Moderniseringen av regnskapssystem for forikringsselskaper er på det nærmeste avsluttet. Det er gjennomført nye regler om inntektsføring og avskrivning vedrørende misligholdte engasjementer.

Det er hverken hensiktsmessig eller mulig for Kredittilsynet å gå i detalj i sitt tilsynsarbeid for alle institusjoner under tilsyn. Tilsynets virksomhet må derfor for en stor del bli rettet mot institusjonenes egne styrende og kontrollerende organer. Tilsynet må bidra til å sikre at disse organene utfører sine funksjoner på en hensiktsmessig og betryggende måte og blant annet gjennom forskriftsverket legge grunnlaget for en sunn utvikling i institusjonene. Det vil bli lagt særlig vekt på å føre tilsyn på konsolidert basis når flere tilsynsenheter tilhører samme konsern, herunder virksomhet i utlandet.

Effektiviteten i tilsynsarbeidet beror i adskillig utstrekning på at det fra til til annen utføres stedlig inspeksjon innenfor samtlige sektorer av tilsynsområdet. På denne måte vil det blant annet være mulig å få en oppfatning om hvorvidt institusjonenes egenkontroll virker etter sitt formål. Det er i 1987 lagt betydelig vekt på en generell opptrapping av inspeksjonsarbeidet, og et forholdsvis omfattende arbeid er også utført som ledd i undersøkelsen av konkrete saker.

Med det store antall institusjoner under tilsyn vil det være nødvendig med en nøye vurdering av innsatsområdene og streng prioritering av tilsynsoppgavene. En har i stor grad måttet konsentrere oppmerksomheten mot områder og institusjoner hvor en har skaffet til veie opplysninger som indikerer klare brudd på regelverket eller god forretningsskikk. På grunn av finansmarkedenes stadig mer komplekse karakter, den økende konkurranse og internasjonalisering og det stadig økende antall nye tjenester institusjonene tilbyr, vil en realistisk sett ikke kunne legge opp til regelmessig stedlige tilsyn med generell gjennomgang av alle institusjoner i detalj slik en til en viss grad tidligere hadde som målsetning. En har derimot sett det som viktig å ha et mest mulig ajour informasjonstilfang og en fleksibel organisasjon for på kortest mulig varsel å sette tilstrekkelige ressurser inn der behovet er størst.

I løpet av 1987 er det lagt meget stor vekt på arbeid med saker hvor det foreligger konkret mistanke om bruk av ulovlige eller utilbørlige forretningsmetoder.

Den sterke vekst i de finansielle markedene i de senere år, økt konkurranse, internasjonaliseringen og i denne sammenheng framveksten av nye og til dels kompliserte produkter skaper nye

utfordringer for Kredittilsynet. Det vil bli lagt vekt på å analysere i hvilken grad og retning disse utviklingstrekk påvirker institusjonenes soliditet.

Etter Kredittilsynsloven § 8 skal Kredittilsynet "... forberede alle saker som kommer under dets tilsynsvirksomhet når avgjørelsen er tillagt Kongen eller et departement." Denne delen av Kredittilsynets plikter utgjør en ressurskrevende, men samtidig viktig del av Kredittilsynets arbeid. Kredittilsynet ser det som en viktig oppgave å fordele ressursene på de mest presserende oppgaver, hvor det blant andre momenter er særlig viktig å finne en forsvarlig fordeling mellom de "egentlige" tilsynsoppgaver og oppgaver etter tilsynsloven § 8. Det bør i denne sammenheng nevnes at Kredittilsynet også har lagt vesentlig vekt på å kunne yte aktiv medvirkning i arbeidet med å forbedre og utvikle det lov- og forskriftsverk som er grunnlaget for tilsynet. Måltrett arbeid med selve regelverket antas på sikt å gi betydelige effektivitetsgevinster i forhold til anvendte ressurser.

I Ot.prp. nr. 49 (1984-85) om Lov om opprettelse av tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringselskaper og verdipapirhandel m.v. (Kredittilsynet) ble det gitt uttrykk for ønskeligheten av at det ble utarbeidet et rettsgrunnlag for Kredittilsynets virksomhet som er dekkende for de endrede forhold til erstatning av den tidligere lovgivning. Loven om Kredittilsynet ble fremmet som en endringslov til loven om Bankinspeksjonen av 1956, og inneholdt kun slike endringer som sammenslutningen av Bankinspeksjonen og Forsikringsrådet nødvendiggjorde. Lovens øvrige bestemmelser ble i denne sammenheng ikke vurdert.

Kredittilsynets arbeid etter etableringen har imidlertid avdekket at det rettsgrunnlag som er nedfelt i loven på en del punkter ikke gir tilfredsstillende forutsetninger for et effektivt tilsyn. For å styrke innsynsretten har Kredittilsynet i de tilfelle hvor institusjoner er under tilsyn og disse er en del av et konsern, sett det som viktig at tilsyn også føres med den del av virksomheten i de andre selskapene i konsernet som har tilknytning til Kredittilsynets tilsynsoppgaver. De samme hensyn tilsier at opplysningsplikten etter loven presiseres slik at ansatte, tillitsvalgte og ansvarlig revisor i institusjoner under tilsyn tillegges selvstendig opplysningsplikt.

Av hensyn til mer effektivt å kunne avdekke uregelmessigheter er det videre behov for en klarere hjemmel enn hva som følger av domstolloven § 43 til å foreta bevisopptak ved domstol. Det er videre behov for å presisere lovens § 10 derhen at også den uaktomme overtredelse rammes av straffebudet. I denne sammenheng vil Kredittilsynet samtidig foreslå strafferammen etter bestemmelsen hevet.

Et lovendringsforslag om disse spørsmål er nå lagt fram for Stortinget (Ot.prp.nr. 26 (1987-88)).

Den soliditetsmessige vurdering av institusjonene vil i første omgang basere seg på en analyse av regnskaper og rapporter som regelmessig sendes Kredittilsynet. For å stå for denne del av virksomheten tar en sikte på å bygge opp effektive grupper for regnskapsanalyse basert på regnskapskyndige personer og aktuar-

kompetanse. Resultatet av analysearbeidet vil i nødvendig utstrekning bli fulgt opp av stedlige ettersyn. Det legges betydelig vekt på å bygge opp kompetanse for å kunne gjennomføre slike stedlige ettersyn.

Det tas sikte på å effektivisere tilsynsarbeidet gjennom økt bruk av EDB. På denne bakgrunn er det foretatt en kartlegging og analyse av Kredittilsynets EDB-behov. For å effektivisere tilsynsarbeidet søkes også samarbeidet med Norges Bank utbygget. For en bedre utnyttelse av ressursene vil det være viktig at den nye forsikringsloven for livsforsikringsselskapenes vedkommende legges om fra forhåndsgodkjennelse av detaljer i forsikringsselskapenes virksomhet til alminnelig kontroll på etterskudd. Det vil da bli lagt vekt på mer totale kontroller av det enkelte selskap eller av spesielle områder for alle selskaper i tillegg til regnskapskontroll med oppfølging.

3. FORRETNINGSBANKER OG SPAREBANKER

3.1 Strukturen

3.1.1 Sparebanker

Følgende Sparebanker er i 1987 sammensluttet:

Våle Sparebank og Sparebanken Vestfold er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Vestfold.

Sparebanken Hedmark, Østerdalen Sparebank og Vinger Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Hedmark.

Sandar Sparebank, Tjølling Sparebank og Fredriksvørn Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sandar Sparebank.

Sparebanken Sør, Fyresdal Sparebank, Kviteseid Sparebank og Risør Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Sør.

Balestrand Sparebank, Gaular Sparebank, Hornindal Sparebank, Innvik Sparebank, Leikanger Sparebank, Sunnfjord Sparebank og Stryn Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Sogn og Fjordane.

Sparebanken Midt-Norge og Aure Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Midt-Norge.

Sell Sparebank og Sparebanken Østlandet er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Østlandet.

Sparebanken Agder, Heddal Sparebank, Saude og Nes Sparebank, Skien Sparebank og Tokke-Vinje Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Agder og Telemark.

Sparebanken Nordland, Alstahaug Sparebank og Nesna Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Nordland.

Aalen Sparebank og Spareskillingsbanken, Trøndelag er godkjent sammensluttet under navnet, Spareskillingsbanken Trøndelag.

Sparebanken Borg og Sparebanken Fredrikstad er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Østfold.

Haugesund Sparebank og Imsland Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Haugesund Sparebank.

Sparebanken ABC og Fet og Rælingen Sparebank er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken ABC.

Sokndal Sparebank og Sparebanken Rogaland er godkjent sammensluttet under navnet Sparebanken Rogaland.

Antall sparebanker er i 1987 redusert fra 192 til 164.

3.1.2 Forretningsbanker

Buskerudbanken A/S, Bøndernes Bank A/S, Forretningsbanken A/S og Vestlandsbanken L/L er godkjent sammensluttet under navnet Fokus Bank A/S.

3.1.3 Filialnett

Stortingets behandling av stortingsmelding nr. 88 (1982-83), Revidert nasjonalbudsjett 1983 kap. 2 om bankstrukturen, jf. innstilling A. nr. 57 (1983-84), har medført endrede retningslinjer med hensyn til filialetableringer, samt endrede og forenkledde regler for saksbehandlingen.

Etter forretningsbankloven § 8 første ledd og sparebankloven § 3 tredje ledd kan Kredittilsynet gi tillatelse til opprettelse av filial eller avdeling innenfor den kommune hvor banken har sitt hovedkontor. Etter de samme bestemmelser kan Kongen gi slik tillatelse også utenfor denne kommunen. Kongens myndighet er delegert til Finansdepartementet ved kgl.res. 2. september 1961.

I medhold av disse bestemmelser er det nå gitt generelt forhånds-samtykke til etablering av bankfilialer (innenfor det fylke hvor hovedkontoret ligger. Oslo og Akershus regnes i denne forbindelse som ett fylke.)

For sparebanker gjelder dette generelle forhåndssamtykke også for de deler av valgdistriktet som eventuelt ligger utenfor det fylket hvor hovedkontoret ligger. Søknadsbehandling for filialetableringer som ovenfor nevnt faller derfor bort. Alle slike filialetableringer skal meldes skriftlig til Kredittilsynet med kopi til Norges Bank i god tid før filialen settes i drift.

Når det gjelder konsesjonsbehandling for etablering av filialer som etter retningslinjene må anses kurante, er Kredittilsynet gitt fullmakt av Finansdepartementet til å avgjøre søknader om filialetableringer fra sparebanker og norskeide forretningsbanker.

3.1.4 Filialetableringer utenfor hovedkontorets fylke

I 1987 ble det gitt følgende tillatelser til nye ekspedisjonssteder utenfor hovedkontorets fylke.

Etableringskommune:

Sparebanker:

Sparebanken Midt-Norge	Oslo
Sparebanken Rogaland	Oslo

Forretningsbanker:

Chr. Bank og Kreditkasse	Sarpsborg, Hammerfest
Bergen Bank	Ullensaker, Arendal,
	Halden, Lier, Skedsmo og
	Sandnes
Forretningsbanken	Brønnøy
Bøndernes Bank	Sarpsborg.

Etableringsfristen på 2 år er forlenget for 4 tidligere gitte tillatelser, og 2 forretningsbankkontorer utenfor hovedkontorets fylke er flyttet.

3.1.5 Filialetableringer innenfor hovedkontorets fylke

Kredittilsynet har i 1987 mottatt 7 meldinger om filialetableringer for forretningsbanker og 5 meldinger fra sparebanker.

3.1.6 Oversikt over filialetableringer de siste fem år

For å ha et sammenligningsgrunnlag gjengis i tabellform en oversikt over bankenes filialetableringer de siste fem år. Opprettelse av bankbussruten og ny bankbusstopp er ikke medregnet.

	Sparebanker(S)			Forretningsbanker(F)			Sum S+F
	Utenfor kontor kommunen	Innenfor kontor kommunen	Sum	Utenfor kontor kommunen	Innenfor kontor kommunen	Sum	
1983	10	21	31	9	5	14	45
1984	7*	36**	43	33*	26**	59	102
1985	1*	48**	49	29*	14**	43	92
1986	2*	19**	21	29*	8**	37	58
1987	2*	5**	7	10*	7**	17	24

* Utenfor hovedkontorets fylkeskommune

** Innenfor hovedkontorets fylkeskommune

3.1.7 Utenlandske bankers representasjonskontorer i Norge

Utenlandsk banks representasjonskontor i Norge må, i følge forretningsbankloven § 8 tredje ledd registreres hos Kredittilsynet. Kredittilsynet mottok i 1987 melding fra Bank Leu om åpning av representasjonskontor i Oslo. Representasjonskontoret ble senere samme år nedlagt.

Videre ble Svenska Handelsbankens representasjonskontor i Oslo i begynnelsen av 1988 nedlagt i forbindelse med Svenska Handelsbankens etablering av bankvirksomhet i Norge.

3.1.8 Utenlandseide banker i Norge

Svenska Handelsbanken fikk ved kgl.res. 30. mai 1986 tillatelse til gjennom stiftelse av en heleid datterbank å drive bankvirksomhet i Norge. Datterbanken ble stiftet på konstituerende generalforsamling 18. desember 1987 og ledes av et interimsstyre på fem medlemmer. Stiftelseskapitalen ble innbetalt 7. januar 1988.

Det innkom i 1987 ingen søknader fra utenlandske banker om tillatelse til å drive bankvirksomhet i Norge. Finansdepartementet innvilget i 1987 og begynnelsen av 1988 to søknader fra utenlandseide banker i Norge om tillatelse til å drive fondsmeglervirksomhet gjennom egne fondsavdelinger. En utenlandseid bank fikk videre i 1987 tillatelse til å drive fondsmeglervirksomhet gjennom et heleiet datterselskap.

Norske myndigheter åpnet i september 1987 for en generell adgang for utenlandseide forretningsbanker i Norge til å ta opp ansvarlig lånekapital. Det er en forutsetning for en eventuell tillatelse at det ansvarlige lånet ytes proratarisk av eierbankene i forhold til eierandel og at lånet ikke kan overdras til andre. I henhold til gjeldende retningslinjer for bankenes opptak av tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, vil det også være en forutsetning at den samlede ansvarlige lånekapitalen ikke overstiger 50 % av bankens egenkapital (aksjekapital + fond).

Videre settes det som vilkår at lånet har en løpetid på minst 5 år og at låneavtalen(e) skal godkjennes av Kredittilsynet.

Tre utenlandseide banker fikk i 1987 og begynnelsen av 1988 tillatelse til å oppta ansvarlig lånekapital.

3.1.9 Virksomheten i utlandet.

Ved utgangen av 1987 eide norske banker helt eller delvis 30 utenlandske banker, finansieringsselskaper og finans- og fondsmeglerforetak, inklusive holdingselskaper for finansinstitusjoner der den norske eierandelen utgjorde minst 10 % av aksjekapitalen. Rene innlånsselskaper er da ikke regnet med. Flere av de utenlandske selskapene har dessuten datterselskaper i forskjellige land slik at tallet på utenlandske finansinstitusjoner der norske banker direkte eller indirekte har eierinteresser på minst 10 %, er noe høyere.

DnC fikk i 1987 tillatelse til å etablere filialer i New York og på Cayman Island. Tillatelsen ble bl.a. gitt på vilkår av at filialene ble operert på en slik måte at det ikke ville være legale eller andre hindringer for innsyn fra norske myndigheters side i filialenes virksomhet. Filialene er foreløpig ikke operative, men vil bli etablert våren 1988.

DnC søkte høsten 1987 om tillatelse til å etablere en datterbank i Vest-Tyskland. Søknaden ble senere samme høst trukket tilbake. Banken søkte videre i 1987 om tillatelse til at DnC Plc kunne delta med inntil 51 % av aksjene i et leasingselskap i London. Selskapet vil bli stiftet våren 1988 under navnet Gauntlet Finance med formål å tilby såkalt small ticket leasing.

Kreditkassen etablerte i 1987 en filial i New York. Banken fikk videre i begynnelsen av 1987 tillatelse til å etablere et confirming house i London for bekreftelse av kortsikrige remburser og veksler. Selskapet er etablert under navnet Christiania Export Finance Ltd., som et datterselskap av Kreditkassens holdingselskap, Christiania Nominees Ltd., i London.

Bergen Bank fikk i 1987 tillatelse til å etablere en filial i London. Filialen vil, etter det Kredittilsynet har fått opplyst, bli opprettet i februar/mars 1988. Banken fikk videre i 1987 tillatelse til å erverve 100 % av aksjene i boligfinansierings-selskapet SBL Mortgage Trust i London. Aksjene i SBL Mortgage Trust vil bli overført til Bergen Banks filial i London så snart denne er opprettet.

Oslobanken solgte i 1987 sin eierandel på 57,5 % av aksjene i selskapet Oslo Partners Ltd., i London.

Svithun Finans som er et datterselskap av Sparebanken Rogaland søkte i 1987 om tillatelse til å overta ytterligere 43,2 % av aksjene i fondsmeglerforetaket E.J. Collins & Co.,Ltd., i London. Saken er fortsatt under behandling.

Som i tidligere år har Kredittilsynet i 1987 hatt et omfattende samarbeid med tilsynsmyndighetene i de øvrige nordiske land. På nordisk tilsynsmøte i Oslo i november 1987 ble blant annet forhold vedrørende de nordiske finansinstitusjonenes internasjonale virksomhet, overvåkingen på konsolidert basis av grensene for høyeste kreditt til en kunde og rammebetingelsene for utenlands-etableringenes verdipapirforretninger behandlet.

Kredittilsynet har i 1987 ikke besøkt selskaper i utlandet der norske banker har eierinteresser.

3.2 Bankenes drift

Som i 1986, økte sparebankenes forvaltningskapital og utlån i 1987 sterkere enn kundeinnskuddene mens forretningsbankene i 1987 hadde en prosentvis innskuddsøkning på linje med veksten i forvaltningskapitalen:

	<u>Mrdr.kr.</u> 31.12.86	<u>Mrdr.kr.</u> 31.12.87 ¹⁾	Vekst i prosent
Forvaltningskapital			
- forretningsbanker	297	362	22 %
- sparebanker	197	236	20 %
- Sum	494	598	21 %
Utlån			
- forretningsbanker	199	238	20 %
- sparebanker	142	170	19 %
- Sum	341	408	20 %
Innskudd fra kunder			
- i forretningsbankene	135	165	22 %
- i sparebankene	132	147	11 %
- Sum	267	312	17 %

1) Tallene pr. 31.12.87 er beheftet med en del usikkerhet p.g.a. problemer med den nye EDB rapporteringen.

De 8 utenlandseide bankene i Norge hadde i 1987 en samlet vekst på 82 % i forvaltningskapitalen som nådde 6.388 mill. kroner, eller 1,7 % av forretningsbankenes totale forvaltningskapital ved årets slutt.

Kundeinnskuddenes andel av forvaltningskapitalen ble i 1987 redusert fra 67 til 62 % i sparebankene, mens andelen i forretningsbankene ble liggende på 45 %. I de utenlandske bankene i Norge er kundeinnskuddenes andel enda lavere, mellom 10 og 30 %.

Noe av den registrerte utlånsvekst i bankene skyldes omfanget av såkalte avlastningsforretninger fra finansieringsselskapene. Når en holder slike avlastningsforretninger utenfor, kan den reelle utlånsveksten i banksektoren anslås til 15 - 17 % i 1987 mot 23-25 % i 1986.

Forretningsbankene har i løpet av 1987 økt sin beholdning av sertifikater fra 3 til 21 mrdr. kroner, og obligasjonsbeholdningen er økt fra 30 til 42 mrdr. kroner.

Sparebankene har økt sin sertifikatbeholdning fra 2 til 7 mrdr. kroner mens obligasjonsbeholdningen økte fra 22 til 31 mrdr. kroner.

Felles for begge bankgruppene var at de fortsatt måtte ty til pengemarkedet for å finansiere endel av veksten i utlåns- og verdipapirporteføljen.

Ellers kan nevnes at mange banker i løpet av 1987 økte sin aksjeportefølje og ble rammet av "børskrakket" 19. oktober samme år.

3.2.1 Driftsresultat

Hovedposter i resultatregnskapet i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital viser følgende utvikling:

	Forretningsbankene		Sparebankene	
	1986	1987	1986	1987
Rentemargin	3,17	2,78	3,95	3,78
Andre driftsinntekter	1,69	0,76	0,73	0,65
Andre driftsutgifter	3,21	2,89	3,41	3,18
Ordinært driftsresultat før tap og tapsavsetn.	1,65	0,66	1,27	1,25
Tap på utlån og garantier	0,60	1,00	0,31	0,54
Avsetninger til en bloc	0,22	0,06	0,18	..
Ordinært driftsresultat etter tap og tapsavsetn.	0,83	- 0,40	0,78	..

For forretningsbankene baserer disse nøkkeltallene seg på foreløpige regnskapstall for 1987 som Kredittilsynet har innhentet.

For sparebankene har en for 1987 bygd på Sparebankforeningens analyse av et utvalg som dekker ca. 2/3 av forvaltningskapitalen i de 173 bankene i denne gruppen.

Den fallende trend i nettorenten har fortsatt i 1987 i begge bankgruppene og har bl.a. sammenheng med deres økende avhengighet av pengemarkedet.

For sparebankene har den relative nedgang i andre driftskostnader kunnet absorbere fallet i rentemarginen og en mindre nedgang i posten "andre driftsinntekter", slik at det ordinære driftsresultat før tap på utlån og garantier ble omtrent det samme som for 1986, d.v.s. rundt 1,25 %.

Forretningsbankene har også hatt en reduksjon i driftskostnadene i samme størrelsesorden som nedgangen i nettorenten. For denne bankgruppen er det den sterke nedgangen i posten "andre driftsinntekter" som i betydelig grad svekker driftsresultatet før tap på utlån og garantier.

Denne hovedposten som bl.a. omfatter inntekter og kursgevinster på valuta, aksjer og andre verdipapirer har tradisjonelt vært vesentlig høyere i forretningsbankene enn i sparebankene, og nøkkeltallene for 1986 på h.h.v. 1,69 og 0,73 % er for så vidt representative for denne ulikheten mellom de to bankgruppene. I 1987 ble disse inntektene redusert med hele 0,93 prosentpoeng i forretningsbankene, og hovedårsaken er bankenes realiserte og urealiserte kursstap på aksjer, som synes å være ført som inntekt-sreduksjoner.

Med sin andel av forvaltningskapitalen på nesten 3/4, er det de tre største forretningsbankene som veier sterkest i driftsutviklingen (resultatposter i % av gjennomsnittlig forvaltningskapital):

	<u>DnC</u>		<u>Kreditkassen</u>		<u>Bergen Bank</u>	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Rentemargin	3.03	2.4	2.95	2.3	3.09	2.9
Andre inntekter	2.08	0.3	1.69	1.0	1.73	0.9
" kostnader	3.37	3.0	3.02	2.7	2.96	2.6
Ord.driftsres.før tap på utlån og garantier	1.74	-0.3	1.63	0.6	1.86	1.2
Tap på utlån og garantier	0.74	1.2	0.60	0.8	0.51	0.6
Driftsres.etter tap	1.00	-1.5	1.03	-0.2	1.35	0.6

Vi ser altså at det er DnC som i 1987 har bidratt mest til det svake driftsresultatet for forretningsbankene. Det sterke fallet i posten "andre inntekter" skyldes bankens tap på rundt 1 mrdr. kroner på aksjer. Bankens tap på lån og garantier beløp seg også til ca. 1 mrdr. kroner.

Etter tap har vi også negative driftsresultater i mellomstore banker som Fokus (- 0.32 %) Sunnmørsbanken (- 2.03 %) Rogalandsbanken (- 1.05 %) og Landsbanken (- 0.11 %), men før tap er det ingen av disse som har et driftsresultat på under 1 % av gjennomsnittlig forvaltningskapital.

Bak gjennomsnittstallene er det fortsatt stor spredning mellom de beste og svakeste resultatene.

6 norske forretningsbanker har faktisk bedre driftsresultat før tap i 1987 enn i 1986, og for 4 av disse er resultatet også bedre etter tap og tapsavsetninger. 5 av de 8 utenlandske bankene har også forbedret driftsresultatet i 1987. De utenlandske bankene har forøvrig nesten ikke konstaterte tap.

Også enkelte sparebanker forbedret driftsresultatet i 1987, men her har en foreløpig ikke tilstrekkelige data for å kunne si noe om fordelingen.

3.2.2 Likviditet

Ved slutten av 1987 var det 70 sparebanker og 12 forretningsbanker som lå under ett eller flere av de tre kvantifiserte likviditetskrav i banklovene. Dette er en økning fra slutten av 1986 da det var 10 forretningsbanker og 53 sparebanker som ikke oppfylte kravene.

Etter at krav om primær- og tilleggsreserver fastsatt i medhold av Kredittloven ble opphevet i 1987, er det nå bare banklovenes bestemmelser som regulerer bankenes likviditetsreserver.

I Finansdepartementet ligger det forslag om endringer av banklovens likviditetsregler, med sikte på en forenkling og tilpassing til nye finansielle instrumenter.

I påvente av eventuell lovendring, har Kredittilsynet i rundskriv innkjerpet at bankene må følge gjeldende lovbestemmelser på dette området.

Dessuten har Kredittilsynet i møter med bankene pålagt dem å foreta de nødvendige tilpassinger. Hvis så ikke skjer, vil Kredittilsynet måtte vurdere andre tiltak mot de banker som fortsatt måtte ha underlikviditet.

Likviditetsreservene påvirker bankenes risikoprofil og har kostnadsmessige konsekvenser. Det er derfor nødvendig at alle bankene retter seg etter de rammebetingelser som gjelder på området.

3.2.3 Tap på utlån og garantier

I følge foreløpige oppgaver innhentet av Kredittilsynet, ble tapene på utlån og garantier i 1987 3.224 mill. kroner i forretningsbankene (1.470 mill. kroner i 1986) og rundt 1.200 mill. kroner i sparebankene (573 mill. kroner i 1986).

Tapene tilsvarer h.h.v. 1.0 og 0.54 % av gjennomsnittlig forvaltningskapital, hvoretter driftsresultatet for 1987 ble redusert til - 0.34 % i forretningsbankene og + 0.71 % i sparebankene. Etter avsetninger til en bloc, ble driftsresultatet i forretningsbankene - 0,40 %.

I forhold til utlånsporteføljen ved slutten av 1987, utgjorde tapene 1.3 % i forretningsbankene og 0.7 % i sparebankene.

Enkelte banker har ikke store nok en bloc fond til å absorbere driftsunderskuddene, og må føre en del av tapene mot egenkapitalen. Andre banker velger å beholde endel av en bloc fondet og fører resten av tapene mot egenkapitalen, mens noen banker har kunnet øke sine en bloc fond. Foreløpige oppgaver tyder på at en bloc fondene i forretningsbankene samlet vil bli redusert med ca. 655 mill. kroner til ca. 4821 mill. kroner eller ca. 2,0 % av brutto utlånsportefølje, ned fra 2,7 % pr. 31.12.86.

I sparebankene vil en bloc fondene regnet i prosent av utlånsporteføljen bli redusert fra ca. 3.1 % ved utgangen av 1986 til ca. 2.9 % ved utgangen av 1987.

Også innen sparebankgruppen er det store forskjeller, og enkelte sparebanker vil etter regnskapsavslutningen for 1987 ha brukt opp sine en bloc fond mens andre har styrket sine tapsreserver både absolutt og relativt.

I vurderingen av tapstallene bør en ta hensyn til at Kredittilsynet i 1987 har gitt nye retningslinjer som innebærer at tapene nå bokføres tidligere enn hva som før var vanlig.

Flere av de bankene som har hatt størst tap har fått ny ledelse i 1987. I den forbindelse kan det tenkes at den nye ledelse gjerne har avskrevet maksimale tap på den gamle utlåns- og garantiporteføljen, innenfor de valgmuligheter som foreligger.

3.2.4 Tap på aksjehandel

I forbindelse med det sterke fallet i aksjekursen fra og med 19. oktober 1987 ble det umiddelbart foretatt en spørreundersøkelse hos de største bankene og forsikringsselskapene for å kartlegge institusjonenes mulige tap på aksjer. Det ble dessuten i oktober 1987 foretatt kontroller av bankenes aksjebeholdning i relasjon til banklovens begrensninger (2 prosent-grensen). Denne kontrollen avdekket tildels store overskridelser i aksjebeholdningen. 11 av bankene ble tilsikret for å gi en nærmere redegjørelse for overskridelsene. I en av bankene (DnC) ble det satt i gang en større undersøkelse for å klarlegge årsakene til betydelige aksjeoverskridelser som følge av store oppkjøp av utenlandske aksjer.

3.3 Ansvarlig kapital

Som følge av sterk ekspansjon og forsinkelser med kapitalutvidelser, var det også i 1987 noen forretningsbanker som hadde ansvarlig kapital under minimumskravet på 6,5 % av beregningsgrunnlaget i forretningsbanklovens § 21, 1. ledd. Kredittilsynet har i brev til disse bankene innskjerpet at virksomheten må tilpasses slik at kapitaldekningskravet til enhver tid er oppfylt. I et par tilfelle der underdekningen periodevis har vært spesielt stor, har bankens ledelse blitt innkalt for å redegjøre nærmere for forholdet. De bankene som etter årsoppgjøret eventuelt har kapitaldekning på under 6,5 %, er blitt pålagt å gi opplysning om dette i note til regnskapet. Forretningsbankene sett under ett har i hele 1987 hatt en kapitaldekning på godt over 6,5 %.

Sparebankene har ikke et kvantifisert kapitaldekningskrav, men egenkapitalprosenten, dvs. forholdet mellom akkumulerte fondsavsetninger og forvaltningskapitalen som ble redusert fra ca. 5,4 % til ca. 4,8 % i løpet av 1986, viste ytterligere nedgang i 1987 uten at dette foreløpig kan kvantifiseres nærmere. Det betyr altså at fondsavsetningene ikke holdt tritt med økningen i forvaltningskapitalen. Flere sparebanker tar nå opp ansvarlig lånekapital for å øke sin kapitalbase, som følge av at driftsoverskuddene er utilstrekkelige.

3.4 Tilsyn

Det meste av tilsynskapasiteten gikk i 1987 med til gjennomgørelser av bankenes regnskaper og kontrollen med kapitaldekningskravene og likviditetskravenes oppfyllelse.

Det ble gjennomført generelle inspeksjoner i to banker, en i en forretningsbank og en i en sparebank. Det ble dessuten foretatt inspeksjoner i to forretningsbanker og to sparebanker i forbindelse med disses avlastningsforretninger. Mye kapasitet ble brukt til stedlig ettersyn i DnC på grunn av bankens tap på egen beholdning av aksjer og aksjelignende instrumenter etter børskrakket i oktober.

DnC's handel med aksjer og aksjelignende instrumenter.

DnC voldsomme vekst i aksjeportefølje på høsten 1987 og børskrakket i oktober var utgangspunktet for en undersøkelse av forholdene i banken. Undersøkelsen ble gjennomført i perioden 13. november 1987 til 14. januar 1988.

Bankens tap på aksjer og aksjelignende instrumenter i 1987 er foreløpig beregnet til 960 mill. kroner. Kredittilsynets undersøkelse viste at tapene i betydelig grad kunne vært unngått. Bankens ledelse maktet ikke å organisere virksomheten tilstrekkelig godt. Instruksverket var mangelfullt. Dette innebar at bankens kontroll/rapporteringssystem ikke fanget opp vesentlige deler av den aktivitet som foregikk og den risikoeksponering den var utsatt for. I tillegg reagerte ikke ledelsen adekvat på de rapporter den fikk. Banken overskred den maksimale grense for aksjebeholdning fastsatt i loven og situasjonen ble rapportert. Den rapporterte beholdning av utenlandske aksjer og aksjelignende beholdning overskred langt de formelle limits bankens administrasjon satte.

Sunnmørsbanken

Særlig p.g.a. store tap ble det foretatt stedlig inspeksjon i Sunnmørsbanken i Ålesund i august 1987.

Bankens tapsutsatte engasjementer ble gjennomgått sammen med oppleggene for internkontroll, fullmakter, instruksjer m.v. Det ble påvist at Sunnmørsbanken i lengre perioder hadde overtrådt bestemmelsene i Forretningsbankloven om bl.a. maksimalt garanti-ansvar. Bankens instruksjer var heller ikke endret i forhold til de organisasjonsmessige endringer Sunnmørsbanken har gjennomgått de senere år.

Tromsø Sparebank

Banken ble besøkt i august 1987 p.g.a. tapstallene og prognosene på resultatallene. Kredittilsynet har påpekt at den sterke ekspansjonen banken har foretatt, nå må erstattes av vektlegging på soliditet og fortjeneste og at bankens ledelse må legge opp alternative strategier for å møte eventuelt manglende forbedringer av resultatene. Banken rapporterer nå månedlig til Kredittilsynet.

3.5 Klagesaker

Kredittilsynet mottok i 1987 74 klager fra kunder i finansieringsinstitusjoner. Klager over eiendomsmeglere, fonds- og aksjemeglere og forsikringselskaper, omfattes ikke av oversikten.

I 9 av sakene ga Kredittilsynet klageren medhold, og i 7 saker ble saken løst i minnelighet mellom klageren og institusjonen etter at den hadde mottatt Kredittilsynets henvendelse.

I 20 saker hadde Kredittilsynet ingen merknader til bankens handlemåte, og i 14 av sakene hadde man ikke grunnlag for å avgi uttalelse til klageren.

24 saker var fortsatt under behandling ved årsskiftet.

4. FORSIKRINGSSLSKAPER

4.1. Livsforsikring, norske selskaper

4.1.1 Selskaper som har tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet.

For tiden har 13 norske selskaper tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet her i landet: Andvake, David, Forende Liv, Gjensidige, Hygea, Kommunal Landspensjonskasse, Liv-Nor, Norsk Kollektiv pensjonskasse, Norske Liv, Plus, Samvirke, Storebrand og UNI.

4.1.2 Beregningsgrunnlag, forsikringsformer og forsikringsvilkår m.v.

Ifølge lov om forsikringsselskaper av 29. juli 1911 kan et selskap ikke drive livsforsikringsvirksomhet her i landet uten at konsesjon er gitt. Loven stiller bestemte krav til selskapenes virksomhet, og gir detaljerte regler for hvilke opplysninger som må fremlegges ved en konsesjonssøknad. Av disse kan nevnes selskapets vedtekter, forsikringsvilkår, forsikringsformer, premiegrunnlag, reserveavsetning, formularer til helseerklærings skjema, regler for gjenkjøp, regler for overtakelse av gjenforsikring, overskuddsfordeling samt visse forsikringstekniske opplysninger.

Innføring av nye hovedforsikringsformer, generelle endringer i beregningsgrunnlagene, endringer i selskapenes vedtekter og andre vesentlige og prinsipielle endringer skal forelegges Sosialdepartementet til avgjørelse med Kredittilsynets innstilling. Departementet har delegert avgjørelsesmyndigheten til Kredittilsynet når det gjelder bl.a. endringer innenfor rammen av det som tidligere er godkjent vedrørende forsikringsformer, beregningsgrunnlag og forsikringsvilkår.

I 1987 har Kredittilsynet lagt 17 saker frem for Sosialdepartementet, hvorav fem om vedtektsendringer, ni om nye forsikringsformer, to om nye beregningsgrunnlag innen individuell forsikring og én om prinsipper for overskuddsfordeling i kollektiv pensjonsforsikring. Enkelte av disse er nærmere omtalt under punkt 4.4. Alle forutsetninger for beregning av premier innen livsforsikring skal forhåndsgodkjennes av Kredittilsynet. Sentrale faktorer for fastsettelse av premie er rente, dødelighet, uførhet og omkostninger. Kredittilsynet krever ikke at alle selskaper benytter samme beregningsgrunnlag, noe som bl.a. medfører at flere selskaper har fått godkjent endringer i forhold til de tidligere felles beregningsgrunnlag fra 1963. Det er også godkjent justeringer i forhold til de nye fellesgrunnlaget for individuelle dødsfallsforsikringer, T1984, for to selskaper. Ett selskap har søkt om en forskyvning av tidligere godkjente renteforutsetninger.

I 1987 har Kredittilsynet behandlet søknad fra ett selskap om å få praktisere erfaringstarifisering i gruppelivsforsikring. Kredittilsynet har dermed behandlet søknader fra i alt tre selskaper om erfaringstarifisering i gruppelivsforsikring. I alle tilfellene har Kredittilsynet innstilt overfor Sosialdepartementet at de om-søkte systemene bør godkjennes.

I gruppelivsforsikring med erfaringstariffert premie bestemmes nettopremien for den enkelte gruppe ut fra både gruppens egne dødelighetserfaringer og dødelighetserfaringene til hele bestanden. Den vekt som legges på gruppens egne erfaringer øker med antall medlemmer i gruppen og med antall år gruppen har vært med i bestanden. Ved beregning av bruttopremiene, benyttes i tillegg kostnadselementene fra beregningsgrunnlaget G1979. Det opereres med kun ett risikofond for hele bestanden. Eventuelle avvik fra risikofondets "nødvendige" størrelse reguleres derved at det i det påfølgende år gis et tillegg eller fradrag til bruttopremien for alle gruppene i bestanden. Spesielt gis det ikke garanterte tillegg til forsikringssummen.

De selskapene som har søkt om å få praktisere erfaringstariffering i gruppelivsforsikring har inntil videre også fått anledning til å fortsette med enkelte egne bonusgrupper (egne regnskapsførende enheter). Disse vil fortsatt bli behandlet separat i Kredittilsynet. Innen individuell kapitalforsikring har Kredittilsynet godkjent utvidelser av tidligere gitte konsesjoner som innebærer at sammensatte livsforsikringer med integrert uførekapital kan tegnes på to liv og at maksimal forsikringssum for denne forsikringsformen er hevet fra 12 G til 25 G.

Kredittilsynet har godkjent en form for dødsrisikoforsikring hvor forsikringssummens størrelse knyttes til forsikringstakerens inntekt og summen utbetales over flere år, maksimalt 5 år.

Sosialdepartementet meddelte i 1986 at det ikke er noe til hinder for at premiebetalingen innen egen pensjonsforsikring etter skatteloven kan avgjøres ved én årlig premie, jf. årsmeldingen for 1986, side 30. På bakgrunn av denne meddelelsen har ti selskaper lagt frem søknader om forhøyede premierabattsatser for denne forsikringsformen. Enkelte selskaper har også søkt om reduserte omkostningssatser som følge av at forsikringen blir markedsført gjennom andre salgskanaler og på betingelser som sannsynliggjør lavere omkostninger.

En overveiende del av de søknader som vedrører endring eller utvidelse av tidligere godkjente forsikringsformer, gjelder gruppelivsforsikring. Innen gruppelivsforsikring til dekning av personlig gjeld er det godkjent endringer som bl.a. innebærer tilknytning av ektefelleforsikring, adgang til å tegne forsikring med uførekapital, likestilling av ektefeller og samboere (jfr. årsmeldingen for 1986 side 30) og adgang til å tegne obligatorisk forsikring til fylte 75 år på ansatte i en bedrift med arbeidstakerlån. Det er også gitt konsesjon til forsikringsformen gruppelivsforsikring til dekning av garantiansvar for personlig gjeld. Forsikringen kan tegnes av institusjoner som gir garanti for lån til enkeltpersoner, eventuelt en bransjeorganisasjon for slike institusjoner. Forsikringssummen utbetales til långiver ved dødsfall og/eller varig uførhet. Et selskap har fått tillatelse til å inngå avtale om "Multinational pooling" av døds- og invaliditetsrisikoen i gruppelivsforsikring for flernasjonale bedrifter.

Kredittilsynet har behandlet søknader fra de fleste selskaper om forhøyelse av rentesatsen for forrentning av premiefond, pensjonsreguleringsfond og oppsamlingsfond. Rentesatsen godkjennes

vanligvis for ett år av gangen, men med varierende virkningspunkt selskapene imellom. De satser som gjelder fra årsskiftet 1987/88 varierer fra 12,25 til 13,6 prosent.

4.1.3 Overskuddsanvendelse i livsforsikring i 1987.

Det overskudd som oppstår som følge av at beregningsgrunnlaget inneholder sikkerhetsmarginer blir tilbakeført forsikringstakerne og de forsikrede. Overskuddsdannelsen skyldes i første rekke det høye rentenivået i markedet. Overskuddet fordeles mellom de forskjellige forsikringsbransjer etter en rekke kriterier, bl.a. forsikringsform, tegningsalder, premiebetalingstid, forsikringstid og løpeår. Et generelt prinsipp, som til en viss grad fravikes i kollektiv pensjonsforsikring, er at tilbakeføringen i størst mulig grad skal svare til det overskudd som den enkelte forsikring har bidratt med. Det tas da hensyn til den faktiske utvikling i rente, dødelighet, uførhet og omkostninger. Tilbakeføring av overskudd skjer ved reduksjon av premiene (premierabatt) og/eller ved forhøyelse av ytelsene (garantert tillegg/-bonus). I kollektiv pensjonsforsikring kan det også ytes bonus til forsikringstaker ved at overskuddsmidler godskrives vedkommendes premiefond. Anslag for fremtidig forventet overskudd og allerede oppsamlet overskudd legges til grunn ved fastsettelse av satser for premierabatt og garanterte tillegg. Metodene for tilbakeføring av overskudd er ikke felles for selskapene.

De garanterte tillegg i individuell kapitalforsikring garanteres for et bestemt antall år i det enkelte selskap, men garantiperiodenes lengde varierer fra selskap til selskap. Kredittilsynet har i 1987 godkjent garantiplaner med virkning fra 1. januar 1988 for fire selskaper. Godkjennelsene omfatter satser for garanterte tillegg til forsikringssummen ved oppnådd alder, ved død og ved gjenkjøp. Satsene varierer med forsikringsform, tegningsår, premiebetalingstid og utbetalingsår. Ved dødsfall gis dessuten høyere garanterte tillegg til kvinner.

De garanterte tillegg til individuelle rente- og pensjonsforsikringer er bygget opp av to komponenter, oppsettelsestillegg og stigetillegg. Gjennom oppsettelsestillegget blir det overskudd som er opparbeidet i tiden frem til ytelsen blir utbetalt, tilbakeført til forsikringstakerne. Tillegget garanteres vanligvis for en periode av 5 år, og garantiperioden er felles for de fleste selskapene. Gjeldende garantiperiode utløper 31. desember 1990. Stigetillegget gis til løpende pensjoner og finansieres av overskudd som opparbeides etter at ytelsen har begynt å løpe. Det fastsettes normalt for ett kalenderår av gangen. Det enkelte selskap beregner satsen for stigetillegg på basis av sin egen bonusrente ved bruk av tabeller og beregningsregler som er godkjent av Kredittilsynet. I løpet av 1987 har Kredittilsynet behandlet søknader fra de selskaper som tegner individuell rente- og pensjonsforsikring. Satsene for stigetillegget varierer fra 9,1 til 11,2 % av rentebeløpet inkludert tidligere gitte tillegg. Overskudd i gruppelivsforsikring basert på vanlig gruppelivstariiff (G1979), kan tilbakeføres til forsikringstaker i form av rabatt på premien og /eller garanterte tillegg til forsikringssummen. Satsene for premierabatt og garanterte tillegg godkjennes vanligvis for ett kalenderår av gangen. Kredittilsynet har behandlet søknader om garantiplaner for syv selskaper.

Det er godkjent ulike kombinasjoner av premierabatt og garanterte tillegg avhengig av det enkelte selskaps økonomiske resultat og filosofi for tilbakeføring av overskudd. De fleste selskaper tilbyr flere alternative kombinasjoner.

I kollektiv pensjonsforsikring har det enkelte selskap tidligere fått godkjent ulike prinsipper for fastsetting av premierabatt og tilbakeføring av overskudd. Flere av selskapene tilbyr fleksible løsninger hvor forsikringstaker kan velge premierabattnivå i intervaller 0 til 40 % og forskjellig reguleringsstakt for pensjonene. Ved den høyeste rabatten ytes ikke bonus til de forsikrede. I den såkalte hovedbonusgruppen (som har 20/25 % premierabatt) tas det sikte på å gi minst 80 % priskompensasjon til løpende pensjoner. Selskapene gir også tillegg til fripoliser og individuelle premiebetalende poliser utgått fra kollektive pensjonsordninger. Videre gis det bonus til forsikringstaker (arbeidsgiverbonus). Bonusplanene godkjennes av Kredittilsynet for ett år av gangen. For hovedbonusgruppen har Kredittilsynet for 1988 godkjent bonusplaner hvor satsene for tillegg til løpende pensjoner varierer fra 6 til 8 %.

4.1.4 Regnskapsgjennomgåelse.

I følge lov om forsikringsselskaper, § 85, skal livsforsikringsselskapene sende inn årsregnskap m.v. innen åtte måneder etter regnskapsårets utløp. Kredittilsynet har utarbeidet et spesielt regnskapsskjema som inneholder vinnings- og tapskonto, balanse og spesifikasjoner til disse, samt oversikt over forsikringsstokkens bevegelse og aktuarens beretning om oppgjør av forsikringsfondet. Skjemaet er bilagt med det enkelte selskaps trykte årsberetning og verdipapirlister ved innsending til Kredittilsynet. Kredittilsynet foretar en omfattende kontroll av det innsendte materialet for å påse at regnskapet og aktuarens beretning er i overensstemmelse med gjeldende lover og forskrifter. Vinnings- og tapskonto og balanse kontrolleres mot de tilhørende spesifikasjoner i skjemaet og mot selskapets trykte årsberetning. Det foretas også kontroll av rimelighet i forhold til fjorårets tall. Kredittilsynet legger stor vekt på gjennomgang av forsikringsfondene, herunder kontroll av at det er avsatt tilstrekkelig midler, og at midlene er båndlagt i henhold til lovens bestemmelser. Det enkelte selskap blir i konferanse eller ved annen kontakt forelagt resultatene av Kredittilsynets kontroll. Utdrag av regnskapet blir oversendt Norsk Lysingsblad for offentliggjøring når regnskapet er endelig godkjent.

4.1.5 Livsforsikringsselskaperens plasseringer

Etter forsikringsselskapsloven § 87 første ledd skal Kredittilsynet påse at forsikringsfondets midler er betryggende anbragt. Livsforsikringsselskapene og tilsynet har på bakgrunn av den sikkerhetsmessige kontroll som skal utføres, sett det som hensiktsmessig at tilsynet foretar en kontroll av plasseringene samtidig som selskapet behandler saken og før verdipapirene blir båndlagt.

Kredittilsynet har behandlet 40 saker i 1987.

Hovedtyngden av de plasseringer som forelegges tilsynet for

forhåndsgodkjenning, utgjøres av industripantelån, lån til landbruket og partialobligasjonslån som går inn under § 80, nr. 8 i forsikringssselskapsloven.

De partialobligasjonslån som forelegges til forhåndsgodkjenning er relativt store - ofte kr. 30 - 40 mill. eller mer. Slike lån benyttes ikke bare av livsforsikringsselskapene, men også f.eks. av pensjonsinnretninger, stiftelser og overformyndieret. Sistnevnte institusjoner legger vekt på den kontroll tilsynet fører med sikkerheten for obligasjonene. Da det ikke er andre offentlige etater som fører kontroll med lånene er det ikke gjort noen endringer med ordningen med godkjenning av partialobligasjonslån.

Kredittilsynet godkjenner også ihendehaverobligasjonslån lagt ut av kredittforetak. I 1987 er også A/S Fiskerikreditts obligasjoner godkjent som plasseringsmiddel for forsikringsfondet og pensjonsinnretningens midler.

4.1.6 Tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet i Norge for utenlandske selskaper.

For tiden har ingen utenlandske selskaper tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet (nytegning) her i landet.

4.2 SKADEFORSIKRING, NORSKE OG UTENLANDSKE SELSKAPER

4.2.1 Selskaper under tilsyn.

I henhold til lov om forsikringsselskaper av 29. juli 1911, § 64 skal skadeforsikringsselskapene innen en måned etter den ordentlige generalforsamlings avholdelse innsende årsregnskap til Kredittilsynet som påser at det er avgitt overensstemmende med gjeldende forskrifter og deretter lar det innrykke i Norsk lysingsblad. Årsregnskapet skal inneholde resultatregnskap samt balanse og være bilagt med revisorenes uttalelse.

De lokale gjensidige sjøtrygdslag er underlagt lov om sjøtrygdslag av 3. juli 1953. Foruten kontroll av regnskapene skal også vedtekter, sammenslutninger og gjenforsikringskontrakter godkjennes av Kredittilsynet.

De lokale gjensidige brannkasser er unntatt fra forsikringstilsynsloven ved § 116 tredje ledd under forutsetning av at kassene har vedtekter godkjent av Kredittilsynet. Dessuten må en brannkasses direkte virksomhet ikke omfatte mer enn ett fylke eller innen flere fylker ikke over 10 kommuner, og dens indirekte virksomhet - utenfor det lokale virkeområde - ikke omfatte andre gjenforsikringer enn de som overføres til den gjennom en gjenforsikringsordning som Kredittilsynet har godkjent. Forøvrig har lovens § 116 ingen direkte pålegg om regnskapskontroll. Regnskapsrapporten blir årlig sendt gjennom Gjensidige Norsk Skadeforsikringsselskap.

I følge lov om forsikringsselskaper § 102 skal generalagenturer for de utenlandske forsikringsselskapene som har tillatelse til å

drive virksomhet i Norge, for hvert regnskapsår og innen 8 mndr. etter regnskapsårets utgang innsende på fastsatt skjema et regnskap for de her i landet tegnede forsikringer. Likeledes skal innsendes det utenlandske forsikringsselskaps trykte årsberetning og regnskap. Regnskapet for selskapets virksomhet i Norge blir innrykket i Norsk lysingsblad.

Av fortegnelse over anmeldte norske og utenlandske selskaper pr. 1. januar 1987 fremgår at 195 selskaper og trygdslag drev virksomhet i Norge.

Disse fordeler seg slik:

Norske Forsikringsselskaper (1911-loven)	79 (Herav 2 u/avvikling)
Lokale sjøtrygdslag (1953-loven)	20
Lokale brannkasser (§ 116, 1911-loven)	57
Utenlandske selskaper v/generalagenturer (1911-loven)	39 (Herav 3 u/avvikling)
<hr/>	
Samlet antall	195

4.2.2 Nye selskaper (konsesjoner)

I medhold av lov av 18. juni 1938 om tillegg til lov om forsikringsselskaper av 29. juli 1911 er det i 1987 gitt følgende konsesjoner:

Ved kgl.res. 24. juli 1987 er DnC Kredittforsikring A/S gitt tillatelse til å drive direkte og indirekte kredittforsikringsvirksomhet, slik denne virksomhet til enhver tid er definert av norske myndigheter, på følgende vilkår:

"Aksjekapitalen må økes til 20 mill. kroner.

Selskapet må organiseres med en frittstående og uavhengig administrasjon i forhold til Den norske Creditbank.

De regler som blir gjennomført i ny forsikringslovgivning - herunder eventuelt spesielle sikkerhetsregler/egenkapitalkrav for kredittforsikringsselskaper - gjelder også for DnC Kredittforsikring A/S, og selskapet må søke konsesjon etter reglene i den nye lovgivningen.

Det framlagte forslag til vedtekter for DnC Kredittforsikring A/S må ikke endres uten at endringen på forhånd er godkjent av Kredittilsynet."

Ved kgl.res. 3. juli 1987 er Norges Jernbanefunksjonærers Gjensidige Brannkasse gitt tillatelse til å utvide virksomhetsområdet til også å omfatte tegning av frittstående forsikringer innen følgende spesialbransjer; glass-, innbrudds- og vannlednings-skadeforsikring samt ansvars-, reisegods- og ulykkesforsikring.

4.2.3 Ophør og sammenslutninger av selskaper.

Norske selskaper

Norden Sjøforsikring A/S, Kristiansand S, er besluttet oppløst og selskapets aktiva og passiva overført til Storebrand Sjøforsikring A/S i overensstemmelse med aksjeloven § 14-8 i følge registrering i Kristiansand handelsregister 27. mars 1987.

Østlandet Autokredittforsikring A/S, Hamar, er besluttet oppløst og i medhold av aksjeloven § 14-1 ble det samtidig besluttet å overdra selskapets aktiva og passiva til Norsk Kausjon A/S mot at aksjonæren Østlandet Autokredittforsikring A/S som vederlag får aksjer i det overtakende selskap. Registrert i Sør-Hedmark handelsregister 28. oktober 1987.

Tromsø Sundets gjensidige Båtforsikringsforening "Fiskeren", Tromsø, har vedtatt sammenslutning med Tromstrygd gjensidig sjøforsikringsforening, Tromsø, ved at aktiva og passiva samt forsikringsbestand overføres til Tromstrygd med virkning fra 1. januar 1987.

Utenlandske selskaper

Generalagenturet for Alpina Versicherungs-Aktiengesellschaft, Zürich, har anmeldt at selskapet opphører med sin virksomhet fra 31. des. 1986. Registrert i Oslo handelsregister 4. nov. 1986.

Generalagenturet for Economic Insurance Company Limited, London, har anmeldt at selskapet har sluttet å tegne direkte og indirekte forsikringer i Norge. Registrert i Oslo Handelsregister 17. nov. 1987.

Generalagenturet for Skadeförsäkringsaktiebolaget Patria, Helsingfors, har anmeldt opphør av virksomheten i Norge. Slettet i Oslo Handelsregister 6. mars 1987.

Generalagenturet for The World Marine & General Insurance P.L.C., London, har anmeldt opphør med sin virksomhet i Norge fra 31. desember 1986. Registrert i Oslo Handelsregister 4. nov. 1986.

4.2.4 Solvenskontrollprosjekt i skadeforsikring

Solvenskontrollprosjektet som er en videreføring av et utvalgsarbeid gjennomført i regi av det tidligere Forsikringsrådet, ble igangsatt i slutten av 1986. I 1987 ble det anvendt i underkant av 3/4 årsverk på dette prosjektet.

Arbeidet med prosjektet har i 1987 bl.a. omfattet:

I) Videreutvikling og tilpasning av statistiske modeller.

Utgangspunktet her har vært det modellutkastet som ble presentert i det nevnte utvalgsarbeidet. I tillegg har en arbeidet med noen av de andre tilgjengelige statistiske modellene som kan være aktuelle i solvenskontroll sammenheng. Spesielt har en vært interessert i modeller som behandler problemene knyttet til estimering av enkelterstatningsbeløpenes fordeling etter reassuranse og

til skadeavviklingen (dvs. IBNR- og RBNS-problemene).

Det har også vært arbeidet noe med en statistisk modell som kan benyttes i de såkalte "kombinertbransjene". I denne modellen tenkes "kombinertbransjene" splittet opp i delbransjer med tilhørende deldekninger, og en vil la erstatningsfordelingene bl.a. avhenge av risikovariabeler som er spesifikke for den enkelte delbransje.

I dette statistiske modelleringsarbeidet er målsettingen hele tiden å komme fram til så enkle modeller som mulig. I enkelte av "massebransjene" håper en å kunne benytte modeller, der det er tilstrekkelig å samle inn forholdsvis enkle aggregerte data fra selskapene, slik som totalt utbetalt erstatningsbeløp fordelt etter skadeinntreffelsesår og utbetalingsår samt noen enkle volummål for risikoeksponering. I andre bransjer vil det imidlertid bli aktuelt å benytte statistiske modeller som krever mer omfattende datainnnsamling.

Arbeidet med å dokumentere de statistiske modellene som (foreløpig) er aktuelle, var kommet godt igang ved utgangen av 1987.

II) Videreutvikling av statistikkskjemaer.

Det har vært arbeidet videre med de utkastene til statistikk-skjemaer som var et av resultatene av det nevnte utvalgsarbeidet, bl.a. er det foretatt en del presiseringer m.h.t. de data som skal samles inn fra selskapene. Videre er det utarbeidet utkast til statistikkskjemaer for vurdering av selskapenes reassurans-eavdekning i de hovedbransjer der selskapet er engasjert. En har også påbegynt arbeidet med å finne fram til hva slags data som skal samles inn for hovedbransjen "Inngående reassurans". Her er det imidlertid ikke endelig avklart hvor detaljerte opplysninger som skal samles inn fra selskapene.

4.3 PENSJONSKASSER OG -FOND

Ved kgl.res. av 19. september 1958 har Kredittilsynet myndighet til å godkjenne vedtekter for, og føre tilsyn med private pensjonskasser, pensjonsfond o.l.

Sosialdepartementet har i brev av 25. april 1975 gitt Kredittilsynet fullmakt til å godkjenne kommunale og fylkeskommunale vedtak etter kommunelovens § 59, punkt 4, og fylkeskommunelovens § 60, punkt 3, om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger gjennom pensjonsforsikring, pensjonskasse eller pensjonsfond, under forutsetning av at pensjonsordningen m.v. er i overensstemmelse med de regler som er fastsatt av departementet.

For tiden føres det tilsyn med ca. 135 private pensjonskasser og ca. 360 private pensjonsfond. Av kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser finnes det ca. 50 stk., og av kommunale fond finnes det 2 - 3 stykker. I tillegg er det ca. 45 private understøttelsesfond.

Når det opprettes en ny pensjonskasse må vedtektene godkjennes av Kredittilsynet. Senere endringer må også til Kredittilsynet for

godkjennelse. En pensjonskasse skal ha en forsikringsteknisk konsulent som skal være godkjent av Kredittilsynet, og kassens beregningsgrunnlag skal også godkjennes. Forsikringsteknisk oppgjør skal foretas minst hvert 4. år.

I 1987 ble det opprettet 20 pensjonskasser mens 5 opphørte. Det skal i prinsippet ikke kunne skje nyetableringer av pensjonsfond. Det er en målsetting for Kredittilsynet at den eksisterende bestand blir avviklet.

Ved avvikling må bl.a. sluttregnskap for fondet og de originale vedtekter innsendes. Beregning av pensjonsytelser i forbindelse med likvidasjon av fond blir normalt utført av det livsforsikringselskap som fondet skal overføres til. Det forekommer allikevel at Kredittilsynet må utføre disse beregninger.

Alle kasser og fond må hvert år sende inn regnskap til Kredittilsynet for godkjennelse. Ved gjennomgang av regnskap påser man bl.a. at kapitalen gir en tilfredsstillende avkastning, samt at midlene er plassert etter godkjente retningslinjer. Økning av løpende pensjoner må godkjennes av Kredittilsynet.

Kredittilsynet godkjenner lån gitt som dekningsmiddel for pensjonsinnetretningens midler. Det er blitt behandlet 82 saker i 1987. Hovedtyngden av de sakene som er blitt forelagt tilsynet, har vært godkjenning av sideordnede lån med 1. prioritets pant i fast eiendom.

4.4 Viktige enkeltsaker

I følge forskrifter om kapitalkrav for norske og utenlandske skadeforsikringsselskaper fastsatt ved kgl.res. 7. juni 1985 skal kravet til egenkapital indeksreguleres med konsumprisindeks pr. 31. desember hvert år. Det samme gjelder kravet til utenlandske skadeforsikringsselskaper som arbeider på det norske marked gjennom generalagent når det gjelder minimumskapital deponert i Norges Bank. Konsumprisindeksen desember 1987 har steget til 204.0 (189.9) og indeksreguleringen innbærer således at kravet til egenkapitalens minimumsstørrelse for 1988 settes til NOK 18.535.000. Fristen for oppfyllelse av kapitalkravene er satt til 1. juli 1988 for selskaper og generalagenturer som drev forsikringsvirksomhet i Norge før 1. juli 1985. De selskaper/generalagenturer som ved kgl.res. har fått ny konsesjon etter 1. juli 1985 må oppfylle kapitalkravene snarest.

Et gjensidig skadeforsikringsselskap med begrenset virksomhet har over en årrekke drevet med liten egenkapital og svake regnskapsresultater. Det har i løpet av 1987 vært holdt møter med styreformann og adm.dir. der det er blitt fremholdt at selskapets stilling må styrkes. Det er foretatt premieforhøyelser, men dette ser ikke ut til å være tilstrekkelig. Det er videre stillet en garanti på kr. 1,5 mill. som kan komme til anvendelse når egenkapitalen eventuelt er brukt opp og som skal gjelde for 1988.

Selskapet er underrettet om at det kan godtas at virksomheten fortsetter ut 1988 under forutsetning av at garantien gjelder for

ethvert forsikringskrav oppstått i 1988 og tidligere år, og at garantien må være i kraft ut 1989 for riktig oppgjør av slike krav. Det forutsettes likeledes at tilfredsstillende reassuranse-avtale er i orden for 1988.

Foruten ordinære besøk i selskapene i forbindelse med regnskaps-gjennomgåelsene, er det i 1987 gjennomført stedlig tilsyn i fire skadeforsikringsselskaper i Nord-Norge. I disse selskaper ble det foretatt en generell gjennomgåelse av flere sider av selskape-nes virksomhet, som ble belyst nærmere i møter med selskapenes ledelse.

Plus har fått godkjent endrede omkostningssatser i individuell kapital- og renteforsikring. Selskapet har endret omkostnings-strukturen fra stykkpregede omkostninger til en omkostningsfor-deling hvor kostnadene i større grad er proporsjonale med forsik-ringssum og premie. Det gjennomsnittlige, beregningsmessige omkostningsnivå er forhøyet i forhold til selskapets opprinnelige konsesjon.

Samvirke har fått godkjent et nytt produkt i individuell pen-sjonsforsikring, kalt "Kontopensjon". Som ved selskapets produkt "Topp-pensjon" er hovedytelsen en alderspensjon som utbetales i 10 år fra pensjonsalder. Pensjonsforsikringen kan tilknyttes en dødsrisikoforsikring, hvilket innebærer at opparbeidet premiere-serve fratrukket eventuelle utbetalte pensjonsbeløp, blir til-bakebetalt ved død. Det nye produktet vil i hovedsak bli markeds-ført gjennom banker.

Samvirke har fått godkjent forsikringsformen "Topp-pensjon" for medlemmer av Norges Fiskarlag. Hovedproduktet er en alderspen-sjon som blir utbetalt fra 62 til 72 år. Til hovedproduktet er det knyttet en obligatorisk dødsrisikodekning. Premiebetalingen avgjøres ved en årlig premie, som ved ordinær "Topp-pensjon" (jf. årsmeldingen for 1986, side 30).

Norsk Kollektiv Pensjonskasse har fått konsesjon for en gruppe-livsforsikring for medlemmer av "Foreningen Liv-Kasko". Forsik-ring er åpen for alle under 60 år. Det er dog begrensninger i retten til utbetaling av forsikringssummen ved dødsfall eller uførhet i løpet av de fem første forsikringsår dersom forsikring-stilfellet skyldes helsemessige forhold som var til stede ved tegningstidspunktet. Forsikringssummen ved død eller uførhet er avtrappende fram til 60 år. På grunn av lavere dødelighet blant gifte enn for ugifte er forsikringssummen høyere for dem som er gift.

Sosialdepartementet har godkjent en ny gruppedannelse innen gruppelivsforsikring betegnet som "personlige kunder i et bestemt firma". Det er godkjent at forsikringsselskaper, banker o.l. kan stå som forsikringstaker og det er forutsatt at tilbudet om med-lemsskap retter seg mot alle personlige kunder eventuelt begren-set noe i forhold til kundeforholdets omfang og størrelse. Departementet har siden godkjent opprettelsen av tre gruppelivs-ordninger hvor h.h.v. Storebrand Skadeforsikring A/S, Samvirke Skadeforsikring A/S og Gjensidige Forsikring står som forsik-ringstaker. Alle ordningene sette spesielle krav til kundefor-holdet for å få rett til medlemskap. Ordningen dekker både døds-

og uførhetsrisiko. Departementet har også gitt Norsk Kollektiv Pensjonskasse konsesjon for å tegne gruppelivsforsikring for personlige bankkunder med brukskonto. Den enkelte bank kan velge forsikringssum på 10G, 20G eller 30G avtrappet fra 40 år.

Samvirke har fått konsesjon for overgang til obligatorisk helseprøving av låntaker innen gruppelivsforsikring til dekning av personlig gjeld.

Storebrand har innført to nye tilleggsdekninger i gruppelivsforsikring, h.h.v. dobbelt utbetaling av barnetillegg dersom begge foreldre er døde og barnetillegg hvor forsikringssummen avtrappes med 1/21 hver år i 21 år.

Kredittilsynet har meddelt samtlige livsforsikringsselskaper at dekningsomfanget innen gruppelivsforsikring til dekning av personlig gjeld vil kunne utvides til også å omfatte bevilget byggelån (lånerammen). Forsikringssummen vil da ikke utgjøre restgjelden til enhver tid, men bevilget låneramme.

Sosialdepartementet har godkjent at Gjensidige kan tilby gruppe- livsforsikring til de kunder i Gjensidige Norsk Skadeforsikring som har inngått "Bondens Gjensidige-Avtale". Denne gruppelivs- ordning består av to undergrupper hvor kunder som også tegner en sammensatt livsforsikring med integrert uførekapital får lavere gruppelivspremie. Årsaken til dette er bl.a. lavere gjennom- snittsalder.

Norske Liv har fått godkjent et nytt system i kollektiv pensjons- forsikring. Det nye systemet innebærer bl.a. at selskapet tilbyr fire ulike bonusgrupper med alternative kombinasjoner av premie- rabattsats og forventet reguleringsnivå for løpende pensjoner. Pensjonsordninger over en bestemt størrelse vil bli behandlet som egne regnskapsførende enheter.

Kredittilsynet har behandlet en søknad fra UNI om egen pensjons- forsikring på kollektivt grunnlag. Produktet er en kollektiv pensjonsforsikring for arbeidstakere med obligatorisk medlemsskap for personer med inntekt over 12G. Saken ble forelagt Sosialde- partementet til avgjørelse bl.a. på grunn av forholdet til skattereglene. Departementet uttalte at kollektiv pensjonsforsik- ring for arbeidstakergrupper hvor arbeidsgiveren står som forsikringstaker ikke kan betegnes som Egen pensjonsforsikring etter skatteloven med mindre annet er bestemt for den enkelte ordning.

David og Forende Liv har fått godkjent at det i helseerklærings- skjemaet som skal utfylles av den forsikrede, gis en tilføyelse vedrørende hepatitt og AIDS.

4.5 FORSKRIFTSARBEIDE

I høstsesjonen 1986 vedtok Stortinget at avkastning på kapital- forsikring skulle beskattes fra og med inntektsåret 1987. Prinsippet er slik at den årlige avkastning på sparedelen av kapitalforsikringer inntektsbeskattes, mens risikodelen går fri.

Avkastningen kan først beregnes etterskuddsvis, og beskatningen blir derfor forskjøvet ett år slik at avkastningen for 1986 blir lagt til forsikringstakerens øvrige inntekter for 1987 før inntektsskatten beregnes.

Det år utbetaling av forsikringssummen skjer, blir også avkastningen frem til utbetalingstidspunktet beskattet, men det skjer ellers ingen spesiell beskatning av det forsikringsbeløp som utbetales. Forsikringstakeren kan be om at forsikringsselskapet innbetaler skatten på forsikringsavkastningen det enkelte år.

I forbindelse med skattevedtaket var det nødvendig å utarbeide forskrifter som bl.a. måtte bestemme hvordan årsavkastningen skal beregnes. Da saken reiste mange spørsmål av forsikringsfaglig natur, ble Kredittilsynet trukket inn i arbeidet ved at det ble opprettet et utvalg med representanter for Finansdepartementet og Kredittilsynet. Etter en rekke møter med representanter for forsikringsnæringen der utkast til regler ble diskutert, utarbeidet utvalget et endelig utkast som ble oversendt Finansdepartementet. Departementet ga den 5. juni 1987 forskrifter om livsforsikrings-selskapers plikt til å beregne årlig avkastning av sparing under kapitalforsikringer m.v.

I disse forskrifter er Kredittilsynet gitt hjemmel til å fastsette forskrifter om et par tekniske spørsmål, beregningsmåten for risikopremien og forsikringsselskapets gjennomsnittsrente. Begge faktorer er nødvendige for beregning av årsavkastningen. Kredittilsynet ga sine forskrifter den 20. august 1987.

Etter Finansdepartementets forskrifter kan et livsforsikringsselskap søke Kredittilsynet om godkjenning for tekniske tilpasninger til de fastsatte regler. Nesten alle selskaper har søkt om slike tilpasninger slik at Kredittilsynet høsten 1987 har vært belastet med godkjenningsarbeidet etter skatteforskriftene ved siden av de ordinære oppgaver som følger av forsikringslovgivningen.

5. FINANSIERINGSSLESKAPER

5.1 Konesesjonsbehandling

Ved utgangen av 1987 har 72 finansieringsselskaper konsesjon til å drive finansieringsvirksomhet etter lov om finansieringsvirksomhet.

Konesesjonspraksis for etablering av nye finansieringsselskaper er i 1987 ikke endret. I spørsmålet om konsesjon skal gis, legges det vekt på at finansieringsselskaper skal ha en bred eiersammensetning eller at de skal være heleid av banker eller forsikrings-selskaper.

I 1987 ble følgende 7 selskaper meddelt tillatelse til å drive finansieringsvirksomhet som fullfinansieringsselskap:

- Custos Finans Vest A/S
- Forenede Credit-Finans A/S
- Midt-Norge Finans A/S
- A/S Møre Finans
- Nord Finans Oslo A/S
- Lefac Bill A/S
- "Sparebankfinans A/S" (selskapet eies av 9 sparebanker i Rogaland. Det er satt som konsesjonsvilkår at selskapets navn - "Sparebankfinans A/S" - endres).

To søknader om konsesjon er i 1987 trukket. Dette gjelder søknad fra A/S Nevi om opprettelse av selskapet Scancorp. A/S og en søknad om etablering av nytt finansieringsselskap (Finanssenteret A/S) i Stavanger/Sandnes-regionen.

Storebrand Finans er i 1987 gitt tillatelse til å omorganisere finansieringsselskapene innenfor Storebrand Finans-gruppen, slik at det nå er etablert en markedsdeling for finansieringsselskapene med fire innenlandske regioner:

- Region Øst består av selskapet Custos Finans Øst A/S (tidligere Custos Finans A/S) med datterselskapene Custos Finans Hedmark og Oppland A/S (tidligere Østlands Factor A/S) og Custos Finans Østfold A/S (tidligere Østfold Finans A/S).
- Region Sør består av Custos Finans Sør A/S (tidligere Handelsfinans A/S) med datterselskapet Custos Finans Haugesund A/S (tidligere Fleksi Finans A/S).
- Region Vest omfatter det nye selskapet Custos Finans Vest A/S med datterselskapene Custos Finans Ålesund A/S (tidligere Industriefactor A/S) og Custos Finans Bokreditt Bergen A/S (tidligere Bokreditt A/S, Bergen).
- Region Nord består av selskapet Custos Finans Nord A/S (tidligere Norsk Finans A/S) med datterselskapet Bokreditt Kjøpekort A/S, Møre og Romsdal.

Custos Finans Øst, Custos Finans Sør og Custos Finans Vest fikk i 1987 tillatelse til å drive eiendomsmegling. Tillatelsen ble

gitt under forutsetning av at eiendomsmeqlervirksomheten blir drevet i egne datterselskaper.

Diners Club Norge A/S har i 1987 fått konsesjon til å utvide virksomhetsområdet til også å omfatte ordinær utlånsvirksomhet til selskapets kortmedlemmer.

Videre har selskapet Røwde & Co., A/S fått midlertidig dispensasjon fra lov om finansieringsvirksomhet til å drive factoringvirksomhet.

5.2 Virksomheten i utlandet.

Ved utgangen av 1987 eide norske finansieringsselskaper helt eller delvis 16 utenlandske finansieringsselskaper og finansmeqler- og fondsmeqlerforetak, inklusive eierselskaper for finansierings- og meqlerforetak, der den norske eierandelen utgjorde minst 10 % av aksjekapitalen. En del av de utenlandske selskapene hadde dessuten en eller flere datterselskaper slik at tallet på utenlandske finansinstitusjoner der norske finansieringsselskaper direkte eller indirekte har eierinteresser på minst 10 %, er noe høyere.

Nevi fikk i -87 tillatelse til å øke eierandelen i finansieringsselskapet Sleipner UK Ltd., London fra 60 % til 90 %. Selskapet søkte videre i 1987 om tillatelse til å endre eierstrukturen i selskapets heleide datterselskap i Danmark, men søknaden ble senere samme år trukket tilbake.

Nevi søkte ved årsskiftet 1986/1987 om tillatelse til å omgjøre selskapets personfinansieringsselskap A/S Multi Finans i Danmark til en bank. Spørsmålet om det bør åpnes adgang for at bank- og forsikringsvirksomhet skal kunne drives innen samme konsern vurderes for tiden av en arbeidsgruppe nedsatt av Finansdepartementet. Saken er stillet i bero i påvente av arbeidsgruppens og Stortingets nærmere behandling av spørsmålet.

Vedrørende den øvrige virksomheten i Danmark søkte Nevi mot slutten av året om tillatelse til å beholde 100 % av aksjene i holdingselskapet Erik Møllers Eftf., med datterselskapene Erik Møllers Børsmegleraktieselskap, Erik Møllers Bankaktieselskap og selskapet AVS. Saken er fortsatt under behandling.

Nevi solgte i 1987 100 % av aksjene i datterselskapet Staten Bank Holland N.V. Videre ble en søknad fra oktober 1986 om tillatelse til å opprette et konsumentfinansieringsselskap i Nederland trukket tilbake. Selskapet solgte også i 1987 sin eierandel på 60 % av aksjene i finansieringsselskapet Nevi Baltic Plc., London.

Storebrand Finans søkte høsten 1987 om tillatelse til å etablere et låneformidlingsselskap i Sverige og til å etablere et boligfinansieringsselskap i London.

Selskapet søkte videre mot slutten av året om tillatelse til å etablere en begrenset bankvirksomhet i Danmark ved omdannelse av Storebrand Finans Danmarks datterselskap i Danmark, Horwitz A/S, til en bank. Søknadene er fortsatt under behandling.

En søknad fra høsten 1987 om tillatelse til at Storebrand Finans' heleide datterselskap, Storebrand Finans Ltd., i London, overtar 100 % av aksjene i et engelsk leasingselskap, ble senere samme høst trukket tilbake.

Lefac fikk i begynnelsen av 1987 tillatelse til å etablere et finansieringsselskap i Danmark. Selskapet er foreløpig ikke etablert. Selskapet fikk videre i 1987 tillatelse til å utvide virksomheten i selskapets datterselskap i Sverige, Lefac Consult AB til å omfatte leasingmeglervirksomhet og leasingvirksomhet for egen regning. Lefac fikk også i 1987 tillatelse til å utvide eierandelen i Lefac Leasing (SEA) Ptc.Ltd., til 72,5 %. Eierandelen er senere søkt utvidet til 100 %.

Elcon Finans fikk i 1987 tillatelse til å erverve 60 % av aksjene i det danske finansieringsselskapet Finax Finans Service A/S. Selskapet fikk videre samme år tillatelse til å erverve inntil 70 % av aksjene i kredittkortelskapet Alfinaxe N.V. i Nederland. Eierandelen i de to selskapene er senere søkt utvidet til 85 %. Elcon Finans fikk også i 1987 tillatelse til å erverve inntil 19,3 % av aksjene i det svenske investerings- og utviklingselskapet Paravan AB. Vedrørende Elcon Finans' øvrige virksomhet i Sverige søkte selskapet mot slutten av 1987 om tillatelse til å etablere et heleid datterselskap i Sverige med formål å formidle og administrere leasing- og låneporteføljer og i begrenset omfang drive finansieringsvirksomhet for egen regning. Elcon Finans søkte videre mot slutten av året om tillatelse til å utvide eierandelen i det svenske kapitalmegler- og finansieringsselskapet Adepten AB til 40 %. Søknadene er fortsatt under behandling.

Fabin søkte i 1987 om tillatelse til å etablere et heleid datterselskap i London. Saken er fortsatt under behandling.

Factoring Finans fikk i begynnelsen av 1988 tillatelse til å delta med 19 % av aksjene i leasingselskapet Gauntlet Finance Ltd., i London.

5.3 Tilsyn

Tilsynet med finansieringsselskapene skjer blant annet ved gransking av månedsoppgaver, årsregnskap, årsberetninger og revisjonsberetninger. Det er også behov for stedlig ettersyn, og en har gitt dette sterkere prioritet i 1987. I løpet av året har det vært foretatt stedlig ettersyn i ni finansieringsselskaper og et leasingselskap.

I løpet av høsten er det foretatt undersøkelser av finansieringsselskapenes kapitaldekning. Hovedinntrykket er at det har vært store variasjoner mellom selskapene. Dette gjelder både variasjon i kapitaldekningsgraden rundt rapporteringstidspunktet og selve nivået på kapitaldekningen. Hos enkelte selskaper er dette svært markant og kapitaldekningen har ved ett eller flere måneds-skifter ligget tildels langt under den lovbestemte minimumsgrense på 10 %. Det vil på grunnlag av de foreliggende tall bli foretatt stedlig ettersyn eventuelt oppfølging på andre måter.

Finansieringsselskaper

Undersøkelse § 18

Ut i fra månedlige oppgaver fra finansieringsselskapene ble det høsten 1986 registrert at disse selskaperens utlån i de måneder selskapene ikke var underlagt rapporteringsplikt økte betydelig.

Det ble antatt at dette skyldes at finansieringsselskapene i disse månedene midlertidig overtok utlån fra banker slik at disse unngikk å betale tilleggsreservekrav til Norges Bank. Lånene ble ført tilbake for hvert kvartalsskifte, dvs. før finansieringsselskaperens rapporteringstidspunkt.

Kredittilsynets hovedproblem var at selskaperens midlertidige overtagelse av utlån fra bankene skjedde uten at den ansvarlige kapitalen ble økt tilsvarende. Dette medførte at selskaperens soliditet i disse periodene ble svekket i det kapitaldekningen ble uforsvarlig lav, noe som igjen kunne innebære brudd på bestemmelsen i Finansieringsvirksomhetsloven § 18 og dessuten selskaperens egne vedtekter.

Som følge av en henvendelse fra Finansdepartementet ble selskaperens kapitaldekning i måneder uten rapporteringsplikt fra sept. 1986 t.o.m. april 1987 undersøkt.

Det viste seg at en rekke finansieringsselskaper hadde store variasjoner i kapitaldekningsgraden rundt kvartalsskiftene/rapporteringstidspunktene, og for flere av selskapene førte dette til underdekning i forhold til vedtekter og lovbestemmelser.

F.o.m. juli 1987 er finansieringsselskaperens rapporteringsplikt endret fra kvartalsmessige balanseoppgaver til månedlige.

Kredittilsynet ser alvorlig på at kapitaldekningen i endel finansieringsselskaper fortsatt er lav, og vil benytte dette som et hovedkriterium for utvelgelse av selskaper hvor det vil bli foretatt inspeksjon.

Lefac

I juni 1987 ble det foretatt stedlig ettersyn i finansieringsselskapet Lefac Finans A/S i Tromsø. Lefac Finans A/S er et heleiet datterselskap av Lefac A/S i Oslo. Bakgrunnen for inspeksjonen var selskapets svake økonomi og dårlige kapitaldekning. Under inspeksjonen kom det fram at selskapet hadde fått tiltransportert en lang rekke større leasingengasjementer fra morselskapet. På denne måten unngikk Lefac A/S å betale primærreservekrav til Norges Bank. Primærreservekravene omfattet på angjeldende tidspunkt ikke finansieringsselskaper i Nord-Norge. På samme måte hadde morselskapet overført en stor obligasjonsbeholdning til datterselskapet i Tromsø.

Lefac Finans A/S hadde videre avskrevet 10 millioner i tap direkte mot morselskapets en bloc-fond i stedet for selv å ta tapet og deretter eventuelt motta tilsvarende konsernbidrag fra morselskapet Lefac A/S.

Dette var også dels bakgrunnen for at det ble foretatt inspeksjon i Lefac A/S i november. Dels hadde selskapet i lengre perioder etter Kredittilsynets mening hatt lav kapitaldekning.

Leasing A/S

Inspeksjonen 9. juni 1987 resulterte i kraftig kritikk av selskapets virksomhet. Selskapet har ikke hatt lovpåbudte organer. Det har drevet ulovlig utlånsvirksomhet i betydelig omfang og selskapets protokoller for innføring av formidlede lån var ikke i samsvar med forskriftene.

Selskapet har godtatt å rette på påtalte forhold. Selskapet er under overvåkning.

5.4 Rene leasingsselskaper.

Pr. 31.12.87 var det registrert 10 rene leasingsselskaper. I 1987 ble det registrert 4 nye leasingsselskaper: Agena Finans A/S, GG Finans A/S, Lease Plan A/S og K/S Lefac Invest A/S III. Leasingsselskapet Nord Finans, Oslo A/S fikk i 1987 konsesjon som fullfinansieringsselskap.

Finansiell leasing er ikke konsesjonspliktig virksomhet etter finansieringsvirksomhetsloven når virksomheten drives i selskaper som ikke ellers driver konsesjonspliktig finansieringsvirksomhet. Rene leasingsselskaper kan således opprettes fritt, men står under tilsyn av Kredittilsynet. Utlendinger kan likevel ikke uten norske myndigheters tillatelse etablere selskaper i Norge som skal drive finansiell leasing. Utlendinger kan heller ikke uten tillatelse eie mer enn samlet 10 % av aksjekapitalen i et norsk leasingsselskap.

5.5 Ansvarlig kapital

Etter § 18 i lov om finansieringsvirksomhet skal den ansvarlige kapital til enhver tid utgjøre minst 10 % av summen av foretakenes utlån og garantier. Enkelte selskaper har i perioder hatt underdekning av ansvarlig kapital.

I loven er det ikke fastsatt noe bestemt kapitaldekningskrav for leasingporteføljen for de selskapene som også driver leasingfinansiering. De fleste finansieringsselskapene har imidlertid vedtektsfestet krav på minst 10 % i sin kapitaldekning også for leasingporteføljen. I selskaper hvor det ikke er et vedtektsfestet minimumskrav til kapitaldekning for leasingporteføljen, har Kredittilsynet bedt om at styret og kontrollkomitéen til enhver tid nøye vurderer hvilken kapitaldekning som kan anses forsvarlig for så vidt gjelder leasingporteføljen.

Nedenstående tabell viser gitte tillatelser til utvidelse av finansieringsselskapenes ansvarlige kapital i 1987:

Mill.kroner

Navn	Ansvarlig		
	Aksjekap.	lånepak.	Garantikap
A-finans A/S	5.0	18.0	
Astor Finans A/S	10.0		
ABC Finans A/S	15.0		10.0
Bokreditt Kjøpekort A/S, Bodø	10.0	5.7	
Bokreditt A/S, Lofoten	0.270		
Central Finans A/S	25.0	10.0	
Credit- og Regnskapsservice A/S	1.0	0.5	
Custos Finans A/S	50.0		
Detaljst Service A/S	7.5		
F-Finans A/S	10.0	20.0	
A/S Finansiering		4.0	
Finansco A/S		7.5	
Finans-Tjeneste A/S		0.850	
Handelsfinans A/S	20.0	10.0	
Interbroker Finans A/S	2.5		
Lefac A/S		120.0	
Lefac Finans A/S	30.0	30.0	
Libra A/S		10.0	
Midt-Norge Finans A/S	10.0		7.5
Polarfinans A/S		1.163	
Sørfinans A/S	11.0	7.0	
Yrkesbil-Finans A/S	3.0	1.1	
SUM:	210.270	245.813	17.5

5.6 Nye avdelingskontorer

Selskaper:Sted:

Realkreditt

Ålesund, Kristiansand S

Lefac A/S

Bergen, Stavanger

Custos Finans Sør A/S
(Handelsfinans A/S)

Sandnes

Fabin Nord A/S

Harstad, Alta, Narvik,
Bodø

Finansco A/S

Arendal

Elcon Finans A/S

Hamar

Credit og Regnskapsservice A/S

Ålesund

A/S Nevi Finans

Haugesund, Molde, Bodø og
Kristiansund N

5.7 Utenlandske finansieringsselskapers representasjonskontorer i Norge.

Utenlandske finansieringsforetaks representasjonskontorer må i følge lov om finansieringsvirksomhet § 5,4 registreres hos Kredittilsynet.

To utenlandske finansieringsselskaper, PK Finans International (Luxembourg) S.A. og Svenska Finans AB, hadde ved utløpet av 1986 representasjonskontor i Norge.

PK Finans International (Luxembourg) S.A.'s representasjonskontor i Oslo ble i 1987 nedlagt. Selskapets representasjonskontor i Bergen vil bli overtatt av PK Banken International (Luxembourg) S.A fra 1. mars 1988.

6. VERDIPAPIRHANDEL

6.1 Erfaring med lov om verdipapirhandel - lovrevisjoner

Erfaringene med lov om verdipapirhandel samt innføringen av en rekke ny instrumenter i verdipapirhandelen har aktualisert en revisjon av flere bestemmelser i loven. Dette gjelder bl.a. bestemmelser av betydning for Kredittilsynets muligheter for å føre kontroll med verdipapirmarkedet. Videre arbeider Kredittilsynet for tiden med et forslag til nye regler om innsidehandel. Forslaget til revisjon av lov om verdipapirhandel vil trolig bli lagt frem for Finansdepartementet i løpet av våren 1988.

Utviklingen av markedet for opsjoner har ført til at Kredittilsynet høsten 1987 fremmet et forslag overfor Finansdepartementet om meldeplikt for opsjoner i tråd med meldeplikt for aksjer, jf. aksjeloven § 3-9 tredje ledd. Videre har Kredittilsynet deltatt i en gruppe ledet av Finansdepartementet som har utarbeidet forslag til nye regler for organisert opsjonshandel.

6.2 Aktiviteten på verdipapirmarkedet

Omsetningen av verdipapirer i 1987 var preget av økende volum og stigende kurser frem til 20. oktober. Det internasjonale "krakket" på verdipapirmerkene førte til at totalindeksen på Oslo Børs sank med 19,1 % denne ene dagen. Totalindeksen sank ytterligere fram mot nyttår. For året som helhet ble fallet i totalindeksen 11,8 %. Den totale omsetning av verdipapirer i 1987 viste imidlertid sterk økning fra 1986 på tross av lavt aktivitetsnivå etter oktober. Verdien av de totale aksjesalg som ble foretatt gjennom meglerapparatet var 60.2 milliarder kroner, noe som er en fordobling fra året før. Også omsetningen av obligasjoner og sertifikater økte sterkt. I alt ble det foretatt salg av rentebærende verdipapirer til en verdi av 177.8 milliarder kroner. Andelen av verdipapiriromsetningen som gikk over Oslo Børs var ca. 39 % i 1987. Meglerenes samlede kurtasjeinntekter økte med ca. 50 % i 1987.

6.3 Rammebetingelser for fondsmeglerforetak

Det var ved årsskiftet 52 fondsmeglerforretninger medregnet bankenes fondsavdelinger. Selv om kurtasjene økte sterkt i 1987, har kursnedgangen ved slutten av året forårsaket betydelige tap på aksjer og utestående fordringer. Inspeksjonene som ble foretatt i 1987 viste at enkelte foretak har problemer med økonomisk styring, internkontroll og administrasjon. Det er også avdekket forhold som er i strid med lov om verdipapirhandel i enkelte foretak. Samtlige fondsmeglerforetak har i løpet av 1987 innfridd sikkerhetskravet til fondsmeglervirksomheten, som for alle, bortsett fra 2 mindre foretak, er på 50 mill. kroner.

Det ble i 1987 gitt adgang for fondsmeglerne til å foreta egenhandel av verdipapirer. Det samlede realiserte tap på denne virksomheten for bankenes fondsavdelinger og private fondsmegler-

foretak ble ca. 90 millioner kroner i 1987. I snitt holdt fondsmeglerne seg godt innenfor de rammer som ble gitt for omfanget av egenhandelen i forskrifter om egenhandel. Tilsynet antar allikevel at reglene for meglernes egenhandel ikke ennå har funnet sin endelige form, blant annet bør det vurderes om rammene bør justeres.

6.4 Enkeltsaker.

- BIK BOK - Aksjesalg foretatt av innsidere

Bik Bok Gruppens årsresultat for 1986 ble offentliggjort 2. febr. 1987, og viste et vesentlig avvik fra de budsjetter/estimerer som var kjent i markedet, og som forelå på tidspunktet for Bik Bok gründernes annenhåndsplassering av 600.000 aksjer i London 30. oktober 1986, samt en av direktørene i selskapet sitt salg av 40.000 aksjer i desember 1986 og januar 1987. Etter innrapportering fra Oslo Børs, foretok Verdipapirkontrollen en omfattende undersøkelse av hvorvidt de aktuelle innsidere hadde kjennskap til det forestående avviket, og dermed hadde handlet i strid med forbudet mot innsidehandel i verdipapirhandelloven § 6. Verdipapirkontrollen fant ikke at undersøkelsen ga tilstrekkelig bevis for at de aktuelle innsidere hadde kjent til budsjettavviket på tidspunktet for annenhåndsplasseringen/aksjesalget. En reiste likevel kritikk mot innsiderne fordi de gjennomførte aksjehandelen på et tidspunkt med betydelig usikkerhet i markedet om foretaket ville nå sitt budsjetterte resultat, og at det var brudd på den særlige aktsomhetsplikten som må tillegges personer i slike stillinger.

- EN BANKSJEFES AKSJEHANDEL

Etter oppslag i Kapital, iverksatte Verdipapirkontrollen en undersøkelse av administrerende banksjef i Oslobanken sin personlige aksjehandel i Bergens Skillingsbank. Kredittilsynet har forøvrig tidligere vurdert banksjefens omfattende personlige aksjehandel i relasjon til forretningsbankloven § 10. Primo januar 1985 forhandlet banksjefen på vegne av Oslobanken med NEVI og NIMBUS om oppkjøp av Bergens Skillingsbank. Under forhandlingene, som ikke var kjent i markedet, kjøpte banksjefen personlig en aksjepost i Bergens Skillingsbank. Tilsynets styre antok at banksjefens handlemåte var i strid med forbudet mot urimelige forretningsmetoder i verdipapirhandelloven § 5, og saken ble oversendt politiet med begjæring om at tiltale blir reist.

Under forhandlingene om oppkjøp av Bergens Skillingsbank kjøpte NIMBUS A/S banksjefens personlige aksjepost på ca. 2,6 % av aksjene i banken. Oslobanken, NEVI og NIMBUS, som etter tilsynets oppfatning opptrådte i forståelse med hverandre, kom da opp i en eierandel på 11,1 % av aksjene i banken. Aksjeselskapsloven § 3-9, tredje ledd krever at aksjeervert som får eierandelen opp i mer enn en tidel av aksjekapitalen skal meldes/"flagges" til børsen og selskapet. NIMBUS A/S "flagget" ikke, og saken ble oversendt påtalemyndighetene med anmodning om å reise tiltale mot banksjefen.

- SAK VEDRØRENDE INNSIDEHANDEL I SAGA PETROLEUM

En uke før vedtaket i Saga Petroleum's styre 9. april 1987 om å utvide utenlandsandelen fra 20 til 40 %, fant det sted en kursøkning på 17 % i Saga-aksjenes børskurs. Kredittilsynet fant i sine undersøkelser om aksjetransaksjonene forut for vedtaket, at en person hadde kjøpt 6.100 aksjer i Saga den 7. april. Vedkommende hadde som varamedlem til styret i Saga mottatt styredokumenter noen dager tidligere, blant annet med forslag som ville påvirke eierstrukturen i Saga.

Saken ble oversendt til politiet. Kredittilsynet ønsker avklart av domstolene om den overfor omtalte handlemåte er i strid med verdipapirlovens bestemmelse om straffbar overtredelse av forbudet mot verdipapirhandel på grunnlag av fortrolig selskapsinformasjon. Det er også bedt om at den samme persons unnlattelse av å melde inn transaksjonen etter reglene i aksjeloven, forfølges.

6.5 Emisjoner

Etter lov om aksjeemisjoner av 1974 kan Kredittilsynet stille krav om samtidig deponering av tegningsbeløpet eller deler av det ved tilbud rettet til en ubestemt krets av personer om tegning av aksjer for et beløp av to millioner kroner eller mer. Loven ble innført på et tidspunkt med betydelig "tantetegning" og spekulasjon i forbindelse med emisjonene i de såkalte folkeoljeaksjeselskapene. Da loven synes dårlig kjent blant utstedere og tilretteleggere og det er uhensiktsmessig at emisjonskontroll både er fordelt på Oslo Børs og Kredittilsynet har tilsynet foreslått overfor Finansdepartementet at loven oppheves, og ovennevnte kompetanse i nødvendig utstrekning overføres til Oslo Børs.

Kredittilsynet sendte 5. mai 1987 ut et rundskriv om aksjeemisjoner. Med bakgrunn i en rekke mislykkede og overpriset emisjoner påpekte tilsynet at tilretteleggere og garantister har et ansvar for at opplysninger i tegningsinnbydelser/prospekter er realistiske og korrekte, og at man ikke uten videre kan fraskrive seg alt ansvar. Tilsynet ser meget alvorlig på de ovennevnte forhold, både ut fra hensynet til tilliten i verdipapirmarkedet, og av hensyn til ansvaret foretakene kan pådra som følge av dårlig tilrettelagte emisjoner. Videre påpekte tilsynet at en rekke emisjoner rettet til en ubestemt krets av personer for beløp mer enn 2 millioner kalles rettede emisjoner, og unngår dermed lovhjemlet kontroll av Oslo Børs og Kredittilsynet.

I Stavanger byrett ble det i desember avsagt en dom av betydelig prinsipiell interesse vedrørende emisjonstilretteleggers ansvar. Saksøkerne hevdet at Stavanger Fondsmeglerforretning hadde opptrådt erstatningsrettslig uaktsomt ved tilretteleggingen av Kongeparkemisjonen, ved at de ikke undersøkte tilstrekkelig de estimerte kostnadene og inntektene for prosjektet. Søksmålet førte ikke frem, og i domspremissene fremgikk det klart at en ikke kunne pålegge emisjonstilrettelegger å undersøke prosjektets kostnader og inntekter utover hva konsulentfirmaene, og driftselskapet hadde gjort. Dommen er anket inn for en høyere rett.

6.6 Verdipapirsentralen

Konverteringen av verdipapirer til registreringer i VPS fortsatte i 1988. Så godt som alle børsnoterte verdipapirer er nå registrert. Det er dessuten registrert 25 unoterte aksjeselskaper. Totalt antall konti i VPS er i dag ca. 650.000. Antallet aksjeeiere i Norge antas å være ca. 500.000.

Kredittilsynet vil i 1988 få direkte tilknytning til VPS' database. Det vil bli mulig å ta ut opplysninger on-line, noe som ventelig vil bli et betydelig fremskritt. (Kredittilsynet har i dag en lignende tilknytning til Oslo Børs).

6.7 Samarbeid vedrørende verdipapirhandel

OSLO BØRS/NORDISK SAMARBEIDSGRUPPE/IOSCO

Det er i 1987 avholdt flere møter mellom Oslo Børs og Verdipapirkontrollen. En har diskutert enkeltsaker, samt spørsmål av mer generell karakter. Det er forøvrig nedsatt en samarbeidsgruppe mellom Børsen og Kredittilsynet, som skal diskutere og koordinere tilsynet med verdipapirmarkedet.

Det har vært avholdt flere møter i den nordiske samarbeidsgruppen og IOSCO (International Organization of Securities Commissions) i løpet av 1987. Sverige er blitt medlem av styret i IOSCO. Med den økende globaliseringen av verdipapirhandelen har internasjonelt samarbeide, og utveksling av informasjon over landegrensene fått økt betydning i tilsynsarbeidet.

Spesielt i undersøkelsen som Verdipapirkontrollen har foretatt i forbindelse med "obligasjonslekkasjen" til utlandet, har en fått betydelig og verdifull hjelp av andre lands tilsynsmyndigheter.

7 AKSJEFOND

7.1 Generelt

Lov 12. juni 1981 nr. 52 om aksjefond m.v. regulerer den virksomhet som er knyttet til felles investeringer i aksjer og andre verdipapirer på grunnlag av innskudd fra publikum. Tilsynet med aksje- og obligasjonsfondene og de forvaltningsselskaper som står for driften av disse er lagt til Kredittilsynet.

7.2 Nye aksjefond

Det ble i 1987 opprettet fire nye forvaltningsselskaper: Cumulus Management Fund A/S, Nevi Investor A/S, Oslo Finans Fondsforvaltning A/S og Pre Invest A/S.

Cumulus Management Fund A/S forvalter aksjefondet Cumulus Investment Fund. Aksjekapitalen i selskapet er på kr. 600.000,-. Investeringselskapet Nimbus eier samtlige aksjer.

Nevi Investor A/S forvalter obligasjonsfondene Nevi Høyrentefond og Nevi Obligasjonsfond, samt aksjefondet Nevi Interfond. Aksjekapitalen i selskapet er på kr. 600.000,-. Finansieringsselskapet Nevi A/S eier samtlige aksjer.

Oslo Finans Fondsforvaltning A/S forvalter obligasjonsfondet Oslo Finans Pengemarkedsfond og aksjefondet Oslo Finans International. Aksjekapitalen i selskaper er på kr. 1.000.000,-. Fondsmeglerforetaket Oslo Finans A/S eier samtlige aksjer.

Pre Invest A/S forvalter aksjefondene Pre Pengemarkedsfond, Pre Nitti Ti, Pre Americana, Pre Indeks og Pre Vekst, samt obligasjonsfondet Pre Rente. Aksjekapitalen i selskapet er på kr. 600.000,-. Finansieringsselskapet Pre Finans A/S eier samtlige aksjer.

Forvaltningsselskaper og aksje- og obligasjonsfond pr. 31. desember 1987:

<u>Forvaltningsselskap</u>	<u>Fond</u>
Christiania Management A/S	Christiania Aksjefond Christiania Vekstfond Christiania Obligasjonsfond
Cumulus Management Fund A/S	Cumulus Investment Fund
K-Fond A/S	K-Avkastning K-Vekst K-International K-Indeksfond K-Pengemarkedsfond K-Obligasjonsfond

ForvaltningsselskapFond

Nevi Investor A/S	Nevi Høyrentefond Nevi Obligasjonsfond Nevi Interfond
Norfond A/S	Pluss Invest Finans Invest Aksjefondet av 1982
Norsk Sparforvaltning A/S	Avanse Kapitalinvest Sparinvest
Norway Fund Management A/S	Norway Growth Fund
Orkla Finans A/S	Omega Investment Fund Omega Fixed Income Fund
Oslo Finans Fondsforvaltning A/S	Oslo Finans International Oslo Finans Pengemarkedsfond
Pre Invest A/S	Pre Pengemarkedsfond Pre Nitti Ti Pre Americana Pre Indeks Pre Vekst Pre Rente
Real Forvaltning A/S	Real-Invest Real-Vekst Real-Utland
Elcon Fondsforvaltning A/S	Frifond Nordcap
Storebrand-Norden Fondsforvaltning A/S	Norge Fortuna

Aksjefondet Norske Aksjesparelag
(fondet og forvaltningsfunksjonene er her samlet i et foretak)

Kredittilsynet mottok i 1986 søknader fra tre finansieringsselskap om tillatelse til å stifte heleid datterselskap som forvaltningsselskap for aksjefond. Dette reiste prinsipielle spørsmål hvorvidt forvaltningsselskap som heleide datterselskap av finansieringsselskap er i strid med definisjonen av finansieringsforetaks virksomhet i § 17 i lov om finansieringsvirksomhet. Styret i Kredittilsynet gav tilråding om at finansieringsforetak kan drive med fondsforvaltning. Følgende vilkår ble satt for forvaltningsselskapets drift av fondene:

- 1) Det skal ikke være de samme personene som arbeider i forvaltningsselskapet og morselskapet.

- 2) Morselskapet og forvaltningsselskapet skal ha adskilte kontorlokaler.
- 3) Daglig leder av forvaltningsselskapet skal ikke inneha tillitsverv i foretak hvor fondene kan investere sine midler. Videre kan daglig leder ikke inneha lønnet arbeid i kredittinstitusjon eller annen konkurrerende virksomhet eller aksjeselskap.
- 4) Forvaltningsvirksomheten skal forøvrig holdes adskilt fra finansieringsselskapets øvrige virksomhet.
- 5) Fondene som forvaltes skal ikke kunne erverve aksjer i finansieringsforetaket eller andre selskaper som finansieringsforetaket står i konsernforhold til.

8. EIENDOMSMEGLING

8.1 Generelt

Kredittilsynets forvaltnings- og tilsynsoppgaver når det gjelder eiendomsmegling følger av lov om eiendomsmegling av 24. juni 1938. Et utvalg til ny lov som har vært i arbeid siden 1984, avga innstilling i mars 1987. (NOU 1987:14). Lovutkastet har deretter vært ute på høring med svarfrist 1. august 1987. Kredittilsynets høringsuttalelse er omtalt i pkt. 8.8 nedenfor.

Eiendomsmegling bygger på en autorisasjonsordning idet det bare er de praktiserende advokater og de statsautoriserte meglere som har rett til å drive denne virksomheten. Det er ca. 360 spesialiserte foretak. Det dreier seg om både personlige firmaer, aksjeselskaper og bankers eiendomsavdelinger. Ca. halvparten ledes av advokater og den andre halvparten av statsautoriserte meglere. Dessuten driver mange av de øvrige ca. 2600 advokater eiendomsmegling i mindre omfang.

Aktiviteten i eiendomsmarkedet har fortsatt å øke også i 1987, og har nådd et rekordnivå. Både eiendomsprisene og antall omsetninger har steget, prisene sterkere enn i samfunnet forøvrig. Det er variasjoner i prisstigningen både mellom distrikter og boligtyper. Statistikken for 1987 foreligger ennå ikke. Det anslås imidlertid at advokatene og meglerne i 1987 formidlet ca. 39000 - 40000 omsetninger til en verdi av ca. 30 - 31 milliarder kr., mot henholdsvis ca. 35 - 36000 og ca. 24 - 25 milliarder i 1986. Det antas at ca. 40 % faller på advokatene og ca. 60 % på eiendomsmeglerne. Tallene er usikre, fordi det føres statistikk bare for meglerne, men ikke for advokatene.

Eiendomsmeglerbransjen er inne i en rivende utvikling. Strukturen er blitt endret, f.eks. ved at investorer utenfor bransjen kommer inn med eierkapital, og ved dannelse av kjeder av foretak. Markedsføringen er blitt mere aggressiv og blir oftere kombinert med tilbud om bred rådgivning og finansieringsbistand. Det ble i 1987 startet 17 nye foretak ledet av statsautoriserte eiendomsmeglere. I tillegg kommer de nystartede som ledes av advokater. 7 statsautoriserte foretak opphørte i 1987.

8.2 Utstedelse av eiendomsmeidlerbevillinger.

Kredittilsynet har i 1987 utstedt 76 bevillinger til statsautoriserte eiendomsmeglere. Flertallet er til foretak som skal starte opp, omdannes til A/S eller til igangværende foretak som må ha ny bevillingshaver (leder). En del større foretak har også flere ansatte som har tatt ut bevilling. Vilkår for å få bevilling er bl.a. 2 års praksis i bransjen, bestått eiendomsmeidlereksamen og stillelse av lovbestemt sikkerhet overfor Kredittilsynet.

8.3 Behandling av forespørsler og klager.

De fleste kommer fra publikum (selger eller kjøper i eiendomshandel), en del også fra advokater og meglere.

Vi regner med at vi i 1987 mottok 2000 - 2500 slike muntlige henvendelser. Dette tilsynelatende store antall må sees på bakgrunn av at advokatene og meglerne i 1987 formidlet bortimot 40000 eiendomsoverdragelser. Disse henvendelser bør behandles omhyggelig. Vi imøtekommer derved et behov hos publikum. Som oftest kan vi gi svar "over bordet". På denne måten antas det at vi unngår å få et større antall skriftlige henvendelser.

Det føres statistikk for de skriftlige klager, men ikke for forespørslene. I 1987 ble 60 skriftlige klagesaker ferdigbehandlet, mens 24 var under behandling ved årsskiftet. Saken blir rutinemessig sendt til uttalelse til den innklagede før den blir sluttbehandlet. Resultatet ble at 7 klagere fikk medhold, 8 fikk delvis medhold, 16 ble ikke gitt medhold. 13 saker ble løst under klagebehandlingen og 16 klager ble avvist fordi det faktiske hendelsesforløp var uklart og/eller saken gjaldt et rettsspørsmål som lå utenfor Kredittilsynets myndighetsområde.

8.4 Tilsyn med de statsautoriserte eiendomsmeglere og med advokatenes eiendomsmegling.

Målet er i rimelig utstrekning å påse at foretakene følger de bestemmelser om virksomheten som er gitt i lov og forskrifter og generelt at meglingen utføres i samsvar med lovens påbud om god forretningsskikk. Vurdering av foretakenes soliditet hører også inn under tilsynsoppgavene.

Virkemidler i tilsynet er:

- Kontorkontroll ved hjelp av stikkprøver i innsendte omsetningsoppgaver og årsregnskap fra de statsautoriserte meglere. Et nyttig ledd i kontrollen er også attestasjon fra foretakenes revisor om klientmidler. Man er iferd med å innføre EDB i denne kontrollen med sikte på en effektivisering.
- Stedlige ettersyn i foretakene er viktig og nødvendig. De tar sikte på å kontrollere behandlingen av betrodd midler (klientmidler i eiendomshandel) og at saksbehandlingen forøvrig har en faglig standard som er i samsvar med god forretningsskikk.

De ovennevnte tilsynsfunksjoner har ikke på langt nær kunnet gis ønskelig prioritet i de senere år. Det skyldes at de totale arbeidsoppgaver i eiendomsmeglingskontrollen har økt så sterkt at det alt vesentlige av ressursene har måttet brukes på løpende saker (utstedelse av bevillinger, utredninger, service overfor publikum, behandling av forespørsler og klagesaker o.l.). Det ble i 1987 holdt stedlige ettersyn i 4 foretak. Dette står ikke i noe rimelig forhold til antall tilsynspliktige foretak, som er ca. 360. Fra årsskiftet har eiendomsmeglingskontrollen imidlertid fått økte ressurser, som det er meningen i sin helhet å bruke på stedlige ettersyn.

8.5 Endring av provisjonssatsene for eiendomsmegling.

Etter eiendomsmeglingslovens § 13 skal godtgjørelsen for eien-

domsmegling skje i form av provisjon. Denne provisjonen beregnes etter satser som til enhver tid fastsettes av departementet.

19. mars 1987 sendte Finansdepartementet ut til høring utkast til endring i disse satsene, som bl.a. gikk ut på følgende reduksjon: for inntil 0.5 mill kroner av kjøpesummen, fra 2 % til 1,75 % og for den del av kjøpesummen som overstiger 1.5 mill. kroner, fra 1 % til 0.5 %. Det ble foreslått en noenlunde tilsvarende reduksjon i de mellomliggende degresjonstrinn. Videre ble det foreslått å nedjustere provisjonen ved leieformidling fra 3 % til 2 % av årsleien for inntil 0.5 mill. kroner av leiebeløpet.

I Kredittilsynets høringsuttalelse av 9. april 1987 ble det anført som et prinsipielt utgangspunkt at vi ser provisjonsfastsettelsen som et spørsmål som primært vurderes ut fra andre hensyn enn tilsynsaspektet. Vi pekte likevel på noen momenter:

- at det er sannsynlig at nedjusteringen av salgsprovisjonen vil få størst virkning for inntjeningen for foretak i distriktene med lave eiendomspriser.
- at det er et inntrykk at provisjonen også for utleie av mellomstore leieobjekter ligger lavt, slik at en reduksjon her fra 3 til 2 % vil kunne få negativ virkning på formidlingstilbudet slik at større deler av leieformidlingen vil bli kanalisert over til det uautoriserte marked.

Vi minnet også om Kredittilsynets forslag til departementet av 18. november 1986 om å heve minsteprovisjonen ved leieformidling fra 400 til 1500 kroner og ved salg fra 1000 til 5000 kroner. Formålet med forslaget var å bedre formidlingstilbudet for leie av hybler og småleiligheter og for salg av billige eiendommer. Det helt utilstrekkelige formidlingstilbud fra meglernes side i disse deler av markedet, har stimulert fremveksten av uautoriserte leieformidlingsbyråer som ofte driver i strid med loven, og til den form for opsjonshandel som er omtalt i pkt. 8.7 nedenfor.

Finansdepartementet fastsatte nye forskrifter 14. mai med ikrafttreden 1. juni 1987. Det opprinnelige forslag ble endret på to punkter: provisjonssatsen for inntil 0.5 mill. kroner av kjøpesummen ble satt til 1.9 % mot opprinnelig foreslått 1.75 %, og satsen ved leieformidling for inntil 0.5 mill. kroner av årsleien ble bibeholdt på 3 % mot opprinnelig foreslått 2 %. Departementet innarbeidet også nye minsteprovisjoner i forskriftene. Disse gikk ut på følgende økninger: for leieformidling fra 400 til 1500 kroner og for salg fra 1000 til 3500 kroner.

8.6 Forslag om forhøyelse av beløpet for eiendomsmeglernes sikkerhetsstillelse.

I henhold til lov om eiendomsmegling § 7, 1. ledd "skal megleren stille sikkerhet i den utstrekning og på den måte som departementet bestemmer". Dette gjelder dem som er gitt bevilling til eiendomsmegling i medhold av lovens § 4. (statsautoriserte eiendomsmeglere). Sikkerhetsstillelsen for advokatenes eiendomsmegling

dekkes gjennom Advokatenes erstatningsfond.

Sikkerhetsbeløpet for eiendomsmeglerne har siden 1. januar 1982 vært 2 mill. kroner. Det ble da forhøyet fra 1 mill. kroner, som hadde vært gjeldende fra 1. januar 1978. Sikkerheten hefter for det ansvar som måtte oppstå for megleren i egenskap av mellommann mellom selger og kjøper, altså tap for selger eller kjøper (eiendomsmeglingslovens § 7, annet ledd). Den mest relevante målestokk for denne ansvarsramme, er de betrodde midler megleren til enhver tid forvalter som oppgjør av kjøpesummen i eiendomshandel (klientmidler).

Siden forrige forhøyelse av sikkerheten 1. januar 1982, har både eiendomsprisene og antall omsetninger formidlet av eiendomsmeglerne, steget betydelig. I 1981 formidlet de statsautoriserte meglere 8100 omsetninger til en verdi av 3.9 milliarder kroner og i 1986, 21500 omsetninger til en verdi av 14.6 milliarder kroner. Det er en betydelig variasjon foretakene imellom. På denne bakgrunn foreslo Kredittilsynet 12. februar 1987 for Finansdepartementet beløpet for sikkerhetsstillelsen forhøyet fra 2 millioner til 10 millioner kroner. Beløpet forutsettes å gjelde for hver statsautorisert megler foretaket har i sin tjeneste. En tilsvarende særskilt sikkerhet foreslås krevet av foretak som driver formidling av utenlandske eiendommer. Finansdepartementet sendte 11. desember 1987 forslag, basert på Kredittilsynets tilråding, ut på høring med høringsfrist 20. januar 1988.

8.7 Opsjonshandel med fast eiendom

Kredittilsynet har vurdert den virksomhet som drives av Eiendomsentralen A/S, Oslo. Foretaket driver opsjonshandel med fast eiendom som regulær næringsvirksomhet. Mønsteret er å skaffe seg håndgivelse fra selger til en avtalt pris. Hvis det så lykkes å finne en kjøper som er villig til å betale en tilstrekkelig høyere pris, benytter selskapet seg av opsjonen og innkasserer differansen. Lykkes det ikke, går eiendommen tilbake til selger. Selskapets fortjeneste på det enkelte salg ligger vanligvis adskillig høyere enn de lovsatte provisjoner som advokatene og eiendomsmeglerne er bundet av.

Det har tidligere vært lagt til grunn at slik virksomhet vanligvis ansees som handel for egen regning. Kredittilsynet har imidlertid revurdert tilsynets tidligere lovforståelse på dette punkt, og har kommet til at denne form for opsjonshandel reelt er mellommannsvirksomhet i eiendomsmarkedet som derfor må ansees som eiendomsmegling i lovens forstand. Utvalget til ny lov om eiendomsmegling er av samme oppfatning. Eiendomsentralen A/S har imidlertid ikke bevillet til å drive eiendomsmegling. Kredittilsynet har derfor 5. mars 1987 pålagt foretaket å opphøre med denne virksomheten med et halvt års avviklingsfrist. Eiendomsentralen A/S påklaget vedtaket til Finansdepartementet under henvisning til Forvaltningsloven. Departementet opprettholdt imidlertid Kredittilsynets vedtak, idet departementet anførte at virksomheten må antas å være i strid med advokatenes og de

statsautoriserte megleres enerett etter eiendomsmeglingsloven § 2, kfr. § 1. Eiendomssentralen ble deretter 6. november 1987 pålagt å opphøre med all virksomhet i strid med eiendomsmeglingsloven, senest innen 1. juni 1988.

8.8 Kredittilsynets høringsuttalelse til utkastet til ny lov om eiendomsmegling

Finansdepartementet oversendte 7. april 1987 innstillingen fra utvalget til ny lov om eiendomsmegling (NOU 1987:14) med anmodning om Kredittilsynets vurdering innen høringsfristen 1. august 1987.

I vår uttalelse av 31. juli 1987 kommenterte vi de saker som ansees å ha særlig betydning for Kredittilsynets tilsynsarbeide, foruten de punkter der det er dissens i lovutvalget. Storparten av den sistnevnte kategori har forøvrig interesse også ut fra et tilsynsaspekt.

Nedenfor gjengis et utdrag av høringsuttalelsen:

SKAL NÆRINGSMEGLING GÅ INN UNDER ENERETTEN

Etter den nåværende lov omfattes både megling av boligeiendommer og næringseiendommer av advokatenes og de statssautoriserte megleres enerett. Dette foreslås opprettholdt av flertallet i lovutvalget. Et mindretall reiser imidlertid spørsmålet om ikke formidling av næringseiendommer bør unntas fra eneretten, slik at denne virksomheten blir fri.

Ut fra et tilsynsaspekt er det å foretrekke at eneretten omfatter både boligmegling og næringsmegling. Man unngår da at bare deler av et foretaks virksomhet er tilsynspliktig, mens andre deler ikke er det. Dertil kommer at de fleste selgere og kjøpere av næringseiendommer ikke er fagkyndige på fast eiendom og heller ikke når det gjelder det relativt kompliserte lovverk som omslutter eiendomshandel. Også disse har derfor behov for det forbrukervern som ligger i at denne formidling forestås av advokatene og de autoriserte meglere. Ut fra begge de nevnte hensyn, tilrår Kredittilsynet at også megling av næringseiendommer fortsatt bør gå inn under eneretten.

LEIEFORMIDLING AV INNSKUDDSFRIE BOLIGER

Etter lovutkastet skal all leieformidling fortsatt omfattes av advokatenes og de autoriserte megleres enerett.

Det har gjennom flere år vært problemer i pressområdene når det gjelder leieformidling av hybler og innskuddsfrie småleiligheter. De store grupper særlig av ungdom som søker slike boliger har behov for et formidlingstidbud, fordi det vanligvis er meget tidkrevende å drive slik boligjakt på egenhånd. De få halv- og hel-offentlige formidlingsorganer dekker ikke på langt nær behovet. Det har derfor grodd opp en rekke uautoriserte leieformidlingsfirmaer. Fordi deres virksomhet er på grensen av eller i strid med loven, er disse firmaene ofte useriøse og ustabile.

De statsautoriserte meglere har hittil ikke påtatt seg slik formidling fordi de lovsatte provisjonssatser ville være tapsbringende. Den vedtatte heving av minsteprovisjonen fra kroner 400,- til kroner 1.500,- fra 1.juni 1987, vil forhåpentlig kunne få enkelte av de autoriserte til å interessere seg for denne type formidling. Interessen vil ytterligere kunne forsterkes noe hvis den nye loven, som ventet, innfører frie provisjoner.

De autoriserte meglere har imidlertid et høyt kompetanse-, lønns- og kostnadsnivå. Dette kan medføre at deres tjenester i denne del av markedet vil bli for dyre og dyrere enn nødvendig. Det dreier seg her om relativt enkel virksomhet. Bl.a. er lovverket begrenset og hjemmelsoverføring og forvaltning av betrodde midler er ikke aktuelt. Det bør derfor overveies om ikke leieformidling av innskuddsfri boliger kan unntas fra advokatenes og de autoriserte megleres enerett. Hvis fri virksomhet på dette område blir avkriminalisert, er det grunn til å tro at det etterhvert vil vokse frem noen solide og stabile foretak med et lavere kompetanse- og kostnadsnivå, slik at denne enkle leieformidling blir billigst mulig for forbrukerne. Kredittilsynet foreslår derfor at leieformidling av innskuddsfri boliger unntas fra advokatenes og de statsautoriserte eiendomsmegleres enerett i den nye loven. Det bør imidlertid tas med en tilføyelse om at departementet har adgang til å gi forskrift om denne leieformidling.

FORMIDLING AV OMSETNING AV BILLIGE EIENDOMMER

Det har vist seg at det ofte er vanskelig å få meglerne til å påta seg slik formidling. Det gjelder særlig hytter. Man bør kunne regne med at dette vil bedre seg hvis meglernes vederlag blir fritt. Likevel er det ønskelig at loven gir departementet hjemmel til ved forskrift å unnta eiendommer under en viss pris fra advokatenes og de statsautoriseretes enerett, for å sikre det best mulige formidlingstilbud. Kredittilsynet foreslår at bestemmelse om det tas inn i loven.

BANKENES EIENDOMSMEGLING

Flertallet i lovutvalget foreslår at bankene i utgangspunktet kan få drive eiendomsmedling i samme form som nå, enten i eiendomsavdeling som er integrert i banken eller i eget selskap. Departementet kan dog ved forskrift påby at bank må opprette eget selskap. Et mindretall dissenterer og går inn for at bankene bare skal ha adgang til å drive eiendomsmedling i eget selskap skilt fra banken.

Kredittilsynet er av den oppfatning at de praktiske ulemper ved å måtte etablere egne selskap bør veie tyngre enn de hensyn som taler for. Dette vil særlig gjelde for de mindre banker. I mange distrikter er disse bankers eiendomsavdeling et uunnværlig formidlingstilbud. Man bør derfor ikke komplisere situasjonen for dem. Ut fra dette, er Kredittilsynet enig med flertallet i lovutvalget.

EIENDOMSMEGLERBREV

Blant vilkårene for å få eiendomsmeglerbrev, foreslår lovutvalget at søkeren må ha minst tre års praktisk erfaring.

Kredittilsynet er av den oppfatning at vilkåret bør være yrkespraksis fra et felt som har tilknytning til fast eiendom. Ved behandlingen av søknader om eiendomsmeglerbrev vil da tilsynet ha mere objektive kriterier å holde seg til, og reduserer derved risikoen for vilkårlige avgjørelser. Dertil kommer at eiendomsmegling stiller krav til spesielle kvalifikasjoner. Bl.a. bør en megler ha kjennskap til eiendomsmarkedet og markedsverdiene og til rutinene i den mangeartede dokumentbehandling som omslutter fast eiendom. Den beste måten for å få denne erfaring, er å ha arbeidet en lengre tid med fast eiendom. Dette bør derfor tillegges adskillig vekt når det gjelder vilkårene for å få eiendomsmeglerbrev. Man må ha for øyet at innvilgelse av meglerbrev automatisk gir rett til bevilling til å lede et eiendomsmeglerforetak. Når retten til å drive en virksomhet er betinget av offentlig bevilling, pålegger det myndighetene et spesielt ansvar for at vilkårene for bevilling sikrer at vedkommende har de nødvendige kvalifikasjoner.

Både ut fra dette hensyn, og ut fra tilsynsaspektet som er nevnt ovenfor, vil Kredittilsynet derfor foreslå at tre års relevant yrkespraksis settes som vilkår for å få eiendomsmeglerbrev og at dette tas inn i loven.

MEGLERENS VEDERLAG

Et mindretall i lovutvalget går inn for å beholde det gjeldende system med offentlig fastsatte provisjonssatser, mens flertallet foreslår avtalefrihet når det gjelder vederlaget.

De faste provisjonssatser gir påregnelighet både for megler og klienter. Systemet har imidlertid vist seg å være for stivt, og har heller ikke ivaretatt sentrale konkurransemessige hensyn. Det har bl.a. ført til for lave provisjoner med utilstrekkelig formidlingstilbud i noen deler av markedet, mens provisjonene i andre deler har vært høyere enn nødvendig.

Kredittilsynet er av den oppfatning at fri avtale om vederlaget, vil gi den beste tilpasning til markedet. Kredittilsynet er derfor enig i flertallets forslag om avtalefrihet.

9 LÅNEFORMIDLERE

Etter § 20 i lov 11. juni 1976 om finansieringsvirksomhet skal enhver som driver virksomhet som består i organisert eller ervervsmessig formidling av lån eller garanti for lån melde fra om virksomheten til Kredittilsynet. Forretningsbanker, sparebanker og finansieringsforetak er unntatt fra meldeplikten.

I forskrifter fastsatt ved kgl.res. 23. oktober 1987 er det fastsatt at låneformidlere fra 1. januar 1988 skal stille sikkerhet på minst 25 mill. kroner for erstatningsansvar som vedkommende pådrar seg ved utøvelsen av formidlervirksomheten. I denne forbindelse har Kredittilsynet foretatt en grenseoppgang når det gjelder spørsmålet om hvem som er meldepliktig låne- og garantiformidler. Følgende ble her lagt til grunn:

Finansiell rådgivning og agentvirksomhet for innenlandske finansinstitusjoner regnes ikke som meldepliktig låneformidlingsvirksomhet når følgende fire kriterier er oppfylt samtidig:

- 1) Virksomheten består i å bistå med utfylling og oversending av låne- og garantisøknader til innenlandske finansinstitusjoner.
- 2) Godtgjørelsen har form av et engangshonorar fra lånesøkeren/finansinstitusjonen.
- 3) Virksomheten ikke har oppgjørsfunksjoner hverken ved utbetaling av lånet eller ved betaling av renter, avdrag og garantiprovisjoner.
- 4) Det fremgår klart av markedsføringen at det dreier seg om enten;

- Finansiell rådgivning/konsulentvirksomhet

eller

- Agentvirksomhet for bestemte innenlandske finansinstitusjoner. Det må da fremgå klart og entydig hvilke finansinstitusjoner agenten representerer.

Unntatt fra meldeplikten er også låne- og garantiformidlere der inntekten av denne virksomheten ikke overstiger kr. 50.000.- pr. regnskapsår.

Ved årsskiftet var ca. 160 låneformidlere registrert.

Pr. 10. mars 1988 hadde 36 stilt sikkerhet.

I tillegg kommer 10 låneformidlere som også er fondsmeglere og som har stilt sikkerhet for 50 mill. kroner. De øvrige låneformidlere er strøket av registeret.

Kredittilsynet vil følge opp saken og sørge for at de som driver agentvirksomhet holder seg innenfor de rammer som er trukket opp for denne virksomheten.

De finansinstitusjoner som benytter seg av agenter, er ansvarlige for at opplegget er betryggende og at de personer som benyttes som agenter har tilstrekkelig kompetanse.

Kredittilsynet arbeider med sikte på at det skal fremmes nye lovregler om låneformidlere.

NIF-finans A/S

Dette selskapet som var registret låneformidler hadde lovet lavforrentede utenlandslån uten at et eneste lån ble formidlet. Flere hundretusen kroner i kommisjon antas være betalt på forskudd av kunder uten at disse har fått pengene tilbake.

På grunnlag av inspeksjonsrapport foreslo styret overfor Finansdepartementet at virksomheten skulle nedlegges. Finansdepartementet ga pålegg om opphør av virksomheten. Selskapet påklaget avgjørelsen til Kongen i Statsråd, uten at pålegget ble endret.

10 REGNSKAP OG STATISTIKK

10.1 Generelt om kredittmarkedsstatistikken.

Med hjemmel i tilsynsloven innhenter Kredittilsynet årsoppgjør og månedlige, kvartalsvise og tertiale drifts- og balanse- oppgaver fra alle banker, finansieringsforetak, låneformidlere og forsikringsselskap. En tar sikte på i årene fremover å samordne rapporteringen for finansieringsforetakene og forsikringsselskapene med den nye bankstatistikken. Det vil effektivisere kredittmarkedsstatistikken og gjøre den bedre egnet til tilsyns-, kontroll- og andre analyseformål. Dette vil skje i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank og Finansdepartementet.

10.2 Bankstatistikken.

Til og med 1986 ble alle rapporter fra bankene levert på manuelt utfylte skjemaer. Et nytt rapporteringsopplegg ble innført i 1987.

I det nye opplegget for bankstatistikken leverer bankene det meste av sine regnskapsoppgaver på magnetbånd. Dataene blir deretter lagt inn i en database i Statistisk Sentralbyrå. Dette innebærer blant annet at flere ulike skjemaer nå er samordnet i en enkelt månedsrapport.

Kredittilsynet reviderer opplysningene via terminaltilknytning til databasen i Statistisk Sentralbyrå.

10.3 Statistikk over finansieringsselskapene.

Finansdepartementet påla i 1987 Kredittilsynet å innhente månedlige opplysninger fra finansieringsselskapene. For uten å hente inn skjemaene, reviderer Kredittilsynet dataene via terminaltilknytning til databasen i Statistisk Sentralbyrå.

10.4 Regnskapsforskrifter

I 1987 ble det gitt nye forskrifter for vurdering av misligholdte engasjementer i bank. En sentral bestemmelse i disse forskriftene er tidspunktet for bokføring av et tap. Det har bidratt til at banker med dårlige rutiner på denne området, har måttet bokføre tapene på et tidligere tidspunkt enn det som har vært praksis tidligere. Noe som igjen har ført til en økning i de totale tap for 1987. Tilsvarende regler er gitt som retningslinjer for de øvrige finansinstitusjoner og forsikringsselskapene. Det tas sikte på å fastsette disse retningslinjer som forskrifter i løpet av 1988.

De nye retningslinjene for føring av livsforsikringsselskapenes regnskap, som er utarbeidet i samarbeid med selskapene, er gjort gjeldende for regnskapsåret 1988.

Forøvrig er det bare gjort mindre justeringer i regnskapsforskriftene for de forskjellige institusjoners regnskap.

10.5 Revisjon

I følge utkast til endringer i kredittilsynsloven skal nå revisor på lik linje med tillits- og tjenestemenn, pålegges direkte opplysningsplikt overfor Kredittilsynet. Denne opplysningsplikten er imidlertid subsidiær i forhold til opplysningsplikten som er pålagt institusjonene, dvs. dersom institusjonen ikke overholder sin opplysningsplikt kan Kredittilsynet be revisor eller tillits- og tjenestemenn om opplysningene. Det skal ikke stilles strenge krav til å påvise at institusjonene ikke har oppfylt sin opplysningsplikt. Det vil her måtte legges vekt på tilsynets skjønn.

I denne forbindelse kan det også nevnes at Cook-komitéen (en permanent komité under Bank for International Settlements som arbeider med internasjonale banktilsynsspørsmål) har utarbeidet et dokument om forholdet mellom tilsynsmyndigheter og eksterne revisorer. En utvidelse av revisors rolle i forhold til tilsynsmyndighetene er diskutert. Revisor er ikke tenkt tillagt noe av ansvaret til tilsynsmyndighetene, men bistå tilsynsmyndighetene i deres arbeid.

Dokumentet er utarbeidet på grunnlag av erfaring fra mange land og tenkt som bidrag for å fremme et bedre samarbeid mellom ansvarlig revisor og tilsynsmyndigheten.

11. NY LOVGIVNING.

Regjeringen la i 1987 fram flere lovproposisjoner som hvis de vedtas vil være av vesentlig betydning for Kredittilsynets arbeid i årene som kommer. Lovproposisjonene inneholder forslag til regler både av direkte betydning for tilsynsarbeidet gjennom regulering av Kredittilsynets kompetanse og av indirekte betydning gjennom regulering av forholdene for institusjonene under tilsyn.

Lovregler av særlig betydning for institusjoner under tilsyn er foreslått i Ot. prp. nr. 41 (1986-87) som inneholder forslag til ny lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner og i Ot. prp. nr. 42 (1986-87) med forslag til ny lov om forsikringsvirksomhet. Videre er det i Ot. prp. nr. 2 (1987-88) lagt frem et forslag til lov om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav, som legger bevillings- og tilsynsmyndighet til Kredittilsynet.

Nye lovregler av direkte betydning for tilsynsarbeidet er foreslått i en endringsproposisjon til tilsynsloven, jf. Ot.prp.nr. 26 (1987-88).

En sterk vekst i omsetningen av aksjer og verdipapirer i de siste årene har økt behovet for tilsyn med verdipapirmarkedet. Ot.prp. nr. 83 (1986-87) med forslag til ny lov om verdipapirbørs gjenspeiler dette. Lovforslaget inneholder regler som for å ivareta tilsyns- og kontrollbehov, stiller strenge krav til organiseringen av børsvirksomheten. Når det gjelder tilsynsansvaret har børsen selv en viktig oppgave i samarbeid med Kredittilsynet og Norges Bank.

11.1 Lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner.

1. Innledning

I Ot.prp.nr. 41 (1986-87) foreslås vesentlige endringer i retningslinjer for struktur- og konkurransepolitikken på det norske finansmarkedet. I forhold til gjeldende lovgivning vil lovforslaget hvis det blir vedtatt derfor føre til en vesentlig endring av rettstilstanden.

2. Begrensninger i eierandeler og stemmerettsbegrensninger.

2.1 Begrensninger i eierandeler.

I proposisjonen er det foreslått som hovedregel at ingen uten Kongens godkjennelse skal kunne eie mer enn 10 % av aksjene i en finansinstitusjon (bank, forsikringsselskap, finansieringsselskap, kredittforetak). I etablerte låneformidlings-, finansierings-, kredittforsikrings- og kredittaksjeselskaper kan en finansinstitusjon eie inntil 20 %. I forslaget gjøres det unntak for hovedregelen ovenfor banker og forsikringsselskaper som kan stå som 100 % eiere av låneformidlings-, finansierings- og

kredittforsikringsselskaper. Videre er det gjort unntak for eierforholdene internt i et konsern og for datterselskaper av utenlandske finansinstitusjoner.

2.2 Stemmerettsbegrensningen.

I proposisjonen er det foreslått regler som begrenser den enkelte aksjonærs stemmeadgang til 5 % av stemmeberettiget aksjekapital og 10 % av de representerte aksjer på generalforsamlingen i banker, forsikringsselskaper, børsnoterte finansieringsselskaper og børsnoterte kredittforetak.

Begrunnelsene for endringene skissert i 1.1 og 1.2 er først og fremst at sammenvevede eierforhold kan svekke konkurransen. Videre ønsker man maktspredning og å hindre privat bankiervirksomhet samt muligheten for uheldig kredittgivning til store aksjonærer.

3. Egenkapitalkrav.

Det foreslås i proposisjonen egenkapitalkrav for sparebanker og livs- og skadeforsikringsselskaper. En har sett det som riktig at alle finansinstitusjoner underlegges lovbestemte krav til egenkapitalen. Kravet for sparebankene settes til 6,5 % av forvaltningskapitalen. I forsikring settes kravet til 4,5 % av forvaltningskapitalen.

4. Største engasjement overfor en enkelt kunde.

Det foreslås at det for kredittforetak, finansieringsselskaper og forsikringsselskaper innføres regler om maksimalt engasjement overfor enkeltkunder. Maksimal kreditt til en enkelt kunde skal begrenses til 50 % av egenkapitalen.

5. Plassering i aksjer.

For forretnings- og sparebanker er det foreslått at adgangen til å plassere i aksjer økes fra 2 til 4 % av forvaltningskapitalen. Tilsvarende adgang er for forsikringsselskaper satt til 12 %. Det er lagt vekt på at endringene skal gi netto tilførsel av langsiktig risikokapital til norsk næringsliv.

6. Andre bestemmelser.

6.1 Samarbeidsavtaler.

Det foreslås lovgivning til konsesjonsordning for samarbeidsavtaler mellom finansinstitusjoner.

6.2 Fusjoner.

Det foreslås en restriktiv fusjonspolitik i tilfelle hvor en av de større finansinstitusjoner ønsker å fusjonere.

6.3 Konsolidering.

Det foreslås nærmere regler om konsolidering av regnskap når en finansinstitusjon har eierinteresser i en annen finansinstitusjon i relasjon til lovgivningens bestemmelser om egenkapitalkrav m.v.

7. Bank og forsikring i samme konsern.

Under henvisning til det som er uttalt i Ot.prp.nr. 41 har Finansdepartementet satt ned en arbeidsgruppe som nærmere vurderer om det bør åpnes adgang til å drive bank- og forsikringsvirksomhet innen samme konsern. Kredittilsynet deltar i gruppen med dens leder og tre utvalgsmedlemmer. Gruppen forutsettes å legge frem resultatet av sitt arbeid i løpet av våren 1988. Tiltales bank- og forsikringsvirksomhet drevet innen samme konsern må nye lovregler vedtas. En slik organisasjonsform og tilhørende lovregler vil få vesentlig betydning for Kredittilsynets tilsynsarbeid.

11.2 Lov om forsikringsvirksomhet.

1. Innledning.

Forslagene i denne proposisjonen må i noen grad ses i sammenheng med forslagene i Ot. prp. nr. 41 (1986-87). Et hovedmål med forslaget til ny lov om forsikringsvirksomhet er å gi forsikringsnæringen rammebetingelser som kan sikre effektiv konkurranse. Lovreglene er utformet med sikte på at det skal være tilstrekkelig antall selvstendinge og uavhengige forsikringsselskaper. En restriktiv praksis vil bli fulgt med hensyn til å la større eksisterende selskap ha adgang til å fusjonere. Det skal bli vesentlig lettere å etablere nye selskaper.

Videre skal en kunde uten betydelige kostnader eller andre hindringer kunne skifte forsikringsforbindelse. Det er lagt vekt på at informasjonen om forsikringsvilkår må være fullstendige og lett tilgjengelige. Av hensyn til en godt funksjonerende forsikringsnæring er det foreslått mer omfattende lovbestemte krav til sikkerhet og soliditet i selskapene.

2. Nærmere om det enkelte forslag i proposisjonen.

2.1 Selskapskonstruksjoner.

Livsforsikring, skadeforsikring og kredittforsikring må drives av forskjellige selskaper.

2.2 Konesesjon.

Forsikringsselskaper må fortsatt ha konesesjon for å drive virksomhet.

2.3 Megling.

Det foreslås at det skal være fri adgang til å formidle forsikring til utenlandske forsikringsselskaper når det gjelder

næringslivets skadeforsikringer.

2.4 Eierandeler.

Som hovedregel skal ingen kunne eie mer enn 10 % av aksjene i forsikringsaksjeselskaper, og det foreslås også regler om stemmerettsbegrensninger på generalforsamlingen i slike selskaper. Reglene i Ot.prp.nr. 41 forslås gjort gjeldende for forsikringsaksjeselskaper. Det foreslås også regler som begrenser utlendingers adgang til å eie aksjer i norske forsikringsaksjeselskaper.

2.5 Representantskap.

Forsikringselskaper med mer enn 50 ansatte skal ha representantskap. Representantskapet er det øverste organ i slike selskaper. Medlemmer til representantskapet velges av generalforsamlingen, de ansatte og på vegne av kundene av Kongen.

2.6 Sikkerhetskrav.

Det foreslås egenkapitalkrav for forsikringsselskaper. Egenkapitalkravet settes til 4,5 % av forvaltningskapitalen. Det er i lovforslaget også foreslått bestemmelser om forsikringsteknisk avsetninger. Disse reserver avsettes av hensyn til risikoen ved selve forsikringsvirksomheten.

2.7 Kapitalforvaltning.

Når det gjelder selskapenes kapitalforvaltning foreslås det at høyst 12 % av forvaltningskapitalen skal kunne plasseres i aksjer og andeler. Kongen gis fullmakt til å gi nærmere regler om kapitalforvaltning.

2.8 Andre bestemmelser.

Forslaget inneholder bestemmelser som pålegger forsikringsselskapene å fordele kostnader, tap og inntekter på en rimelig måte mellom forsikringsbransjer, forsikringskontrakter og forsikrede.

En tvungen gjensidig garantiordning etableres for skadeforsikringsselskaper. Kredittforsikringsselskap etablerer en egen ordning på grunn av den særlige risikoen som er forbundet med denne type virksomhet. Livsforsikringsselskap er forutsatt holdt utenfor en garantiordning, men en slik ordning kan lages også for slike selskap om det skulle være behov.

2.9 Kredittilsynets rolle

Forslaget til ny lov om forsikringsvirksomhet inneholder ingen regler om Kredittilsynets organisasjon m.v. Derimot finnes det i lovforslaget en rekke bestemmelser om Kredittilsynets oppgaver i forhold til forsikringsselskapene og deres virksomhet. Kredittilsynet er gitt omfattende kompetanse til å skissere rammen for deler av selskapenes virksomhet gjennom forskrifter.

11.3 Endringer i kredittilsynsloven.

1. Innledning.

Et forslag til endringer i loven som regulerer Kredittilsynets virksomhet er lagt fram av Finansdepartementet, jf. Ot.prp.nr. 26 (1987-88) om lov om endringer i lov 18. desember 1956 nr. 1.

I de siste årene har det skjedd en kraftig økning av volum på det norske finans- og kapitalmarkedet. Hensikten med de foreslåtte lovendringene er å effektivisere kontrollen med det sterkt økende antall aktører som opererer på dette markedet. En har sett det av særlig betydning å få utvidet Kredittilsynets rett til å kreve opplysninger fra de institusjoner som er under tilsyn, og at den gjøres mer effektiv. Videre er det foreslått at Kredittilsynet skal kunne kreve rettslig bevisopptak for domstolene. Enkelte endringer og presiseringer er også foreslått i de någjeldende straffebestemmelser i kredittilsynsloven.

2. Opplysningsplikt.

Opplysningsplikten overfor Kredittilsynet er foreslått utvidet til å gjelde ikke bare de enkelte institusjoner som sådanne, men også de enkelte tillits- og tjenestemenn.

3. Rettslig bevisopptak.

Det er foreslått at Kredittilsynet også i tilfelle der det ikke dreier seg om et enkeltvedtak skal kunne kreve rettslige bevisopptak i sitt tilsynsarbeide.

4. Straffebestemmelser.

For så vidt gjelder straffebestemmelsene er det foreslått visse forandringer som presiserer hvem som kan straffes og strafferammen etter de enkelte bestemmelsene.

5. Taushetsplikt.

Det er foreslått klargjort i sentralbankloven at bankens taushetsplikt ikke omfatter forholdet til Kredittilsynet.

11.4 Lov om verdipapirbørs.

Tilsyns- og kontrollbehovet har motivert forslaget til ny børslov, jf. Ot.prp.nr. 83 (1986-87). Samfunnet har interesse av at verdipapirhandelen foregår i ordnede og betryggende former. Derfor må det stilles strenge krav til hvordan børsvirksomheten er organisert, og at det finnes hensiktsmessige regler for virksomheten. Når det gjelder tilsynsansvar har børsen selv en viktig oppgave, men i samarbeid med Kredittilsynet og Norges Bank. Det er sett som viktig at børsen p.g.a. dens samfunnsmessige betydning bør være under offentlig tilsyn. Deler av dette tilsynsansvaret er lagt til Finansdepartementet gjennom godkjenning av børsreglementet, oppnevning av medlemmer til børskomiteen m.m.

12. NYE OPPGAVER TIL KREDITTILSYNET.

12.1 Regnskaps- og revisjonslovgivning.

1. Innledning.

Ved nedleggelsen av Handelsdepartementet fra 1. januar 1988 ble forvaltningsansvaret for regnskaps- og revisjonslovgivningen overført til Finansdepartementet. Finansdepartementet har delegert deler av ansvarsområdet til Kredittilsynet.

2. Revisjon.

Kredittilsynet har overtatt ansvaret for registrering av revisorer, utstedelse av bevillinger for statsautoriserte revisorer, behandling av klager på revisorene samt det overordnede ansvaret for Revisorrådet. I tillegg vil Kredittilsynet ha ansvaret for enkeltsaker vedrørende revisjonslovgivning og forberedelse av lov- og forskriftsendringer.

3. Regnskap.

Kredittilsynet har fått delegert Finansdepartementets adgang til å gi dispensasjoner med hjemmel i regnskapslovgivningen. Videre vil Kredittilsynet ha det løpende arbeid med administreringen av regnskapslovgivningen, herunder forberedelse av lov- og forskriftsendringer.

12.2 Inkassovirksomhet

I Ot.prp.nr. 2 (1987-88) om lov om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav er det foreslått at bevillings- og tilsynsoppgavene legges til Kredittilsynet, med Justisdepartementet som overordnet organ. Kredittilsynet har iverksatt kartlegging av inkassobyråene. En har pr. 21. mars registrert 504 byråer med kommunal bevilning. I Ot.prp. ble antallet byråer anslått til ca. 150.